

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1950

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 21

24 maj.

Debatter m. m.

	Sid.
Onsdagen den 24 maj.	
Ändring i värnpliktslagen m. m.	3
Gallring av visst arkivmaterial	5
Beredande av bostäder åt arbetare vid kraftverksbyggen m. m.	8
Höjning av de statliga ortsavdragen	8
Ang. den ekonomiska politiken	8

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 24 maj.

Statsutskottets memorial nr 188, ang. sammanjämkning i fråga om anslag till tillägg å ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m.	3
— nr 189, ang. gemensam votering i fråga om anslag till byggnadsarbeten m. m. vid statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården	3
Andra lagutskottets utlåtande nr 46, ang. ändring i värnpliktslagen m. m.	3
Statsutskottets utlåtande nr 177, i anledning av statsrevisorernas berättelse ang. statsverket	5
— nr 178, ang. dispositionen av fonden för vissa stödåtgärder inom malmkommunerna (3-miljonersfonden)	7
— nr 179, ang. byggande av en cykelstig inom övre Sopperoområdet i Norrbottens län	7
— nr 180, ang. järnvägsförbindelse mellan Malung och Flisa över Medskogen	7
— nr 181, ang. tillgodoseende av behovet av bostäder åt arbetare vid kraftverksbyggen och liknande anläggningar	8

	Sid.
Bevillningsutskottets betänkande nr 58, ang. förhöjning av ortsavdragen i fråga om den statliga beskattningen	8
Bankoutskottets utlåtande nr 20, ang. den ekonomiska politiken ..	8
Jordbruksutskottets utlåtande nr 46, ang. utredning om åtgärder för en förbättrad skogsvård	46
— memorial nr 50, ang. försäljningar m. m. av kronan tillhörig fast egendom	46
— nr 51, ang. komplettering av riksstatsförslaget m. m., såvitt angår jordbruksärenden	46

Onsdagen den 24 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Justerades protokollen för den 17 innevarande månad.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 196, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunal-skattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 188, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående anslag för budgetåret 1950/51 till vissa tillägg å ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m.

Beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter endast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i förevarande memorial hemställt.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 189, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1950/51 till Statens skolor tillhörande barn- och ungdomsvården: Byggnadsarbeten m. m.

Även i fråga om detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter endast en bordläggning.

Vad utskottet sålunda hemställt bifölls.

På därefter gjord proposition godkändes den i memorialet föreslagna voteringspropositionen.

Herr talmannen yttrade, att under förutsättning att den nu godkända voteringspropositionen bleve godkänd även av andra kammaren, enligt överenskommelse med nämnda kammares talman gemensam omröstning i ämnet komme att anställas vid kamrarnas sammanträden under morgondagen.

Föredrogs och bordlades ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 59, första lagutskottets utlåtande nr 30 samt tredje lagutskottets utlåtande nr 20 och memorial nr 21.

Ang. ändring i värnpliktslagen m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 46, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i värnpliktslagen m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 24 mars 1950 dagtecknad proposition, nr 224, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden,

dels föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i värnpliktslagen den 30 december 1941 (nr 967);

dels ock anhållit om riksdagens yttrande i anledning av vad föredragande departementschefen i övrigt i propositionen anfört och förordat.

I anledning av propositionen hade inom riksdagen väckts tre motioner, nämligen

Ang. ändring i värnpliktslagen m. m.

inom första kammaren:

nr 512 av herrar *Söderquist* och *Björck* samt

inom andra kammaren:

nr 607 av herr *Wedén* m. fl. och
nr 608 av herrar *Ståhl* och *Wedén*.

Före propositionens avlämnande hade vid innevarande års riksdag väckts de likalydande motionerna nr 194 i första kammaren av herr *Andrén* m. fl. och nr 244 i andra kammaren av herr *Hjalmarson* m. fl.

Motionerna hade hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet i samband med förevarande proposition.

I de likalydande motionerna I: 512 och II: 607 hade behandlats frågan om uttagning av värnpliktiga till underofficersutbildning. Motionen II: 608 avsåg frågan, huruvida nu tillämpade utbildningstider för värnpliktiga borde överföras från den gällande provisoriska förordningen till värnpliktslagen. De likalydande motionerna I: 194 och II: 244 avsågo utbildningstiden för gruppchefer.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i värnpliktslagen den 30 december 1941 (nr 967) — måtte för sin del antaga nämnda förslag med den ändringen, att 27 § 2 mom. andra stycket erhöles den lydelse, som under punkten angivits;

B. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet förut i utlåtandet anfört;

C. att motionerna I: 194 och II: 244 samt I: 512 och II: 607, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. att motionen II: 608 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **EWERLÖF**: Herr talman! Jag ber att få lyckönska försvarsministern till att han i ett så omstritt ämne som värnpliktsfrågorna har fått sitt förslag enhälligt tillstyrkt från utskottets sida. Det förtjänar emellertid att understrykas, att denna enighet sammanhänger med att de verkligt kontroversiella frågorna tills vidare undanskjutits. Först och främst gäller detta frågan om förlängd tjänstgöringstid för gruppcheferna. Genom att riksdagen bifaller värnpliktskommitténs förslag att inskrivningsförfarandet från och med innevarande års höst skall omläggas på ett sådant sätt, att man omedelbart vid inskrivningsförfarandet kan uttaga gruppchefer, blir det möjligt för riksdagen att ta den slutliga ställningen i denna fråga år 1951 utan att fördenskull någon tidsutdräkt vållas. Jag utgår ifrån att vi till nästa års vårsession ha att emotse ett förutsättningslöst förslag, grundat på de många utredningar som blivit verkställda eller alltjämt pågå.

Vad beträffar första tjänstgöringstidens längd har man ju nu inskrivit i värnpliktslagen, att den skall utgöra nio månader, men jag ber att särskilt få understryka vad statsrådet har sagt i propositionen och vad utskottet har anfört i sitt yttrande, nämligen att med detta inskrivande inte avses någonting annat än en teknisk förenkling av författningarna och att man därmed inte på något sätt har betagit denna bestämmelse dess rent provisoriska karaktär, varför vi följaktligen alltjämt ha att avvakta ett slutligt ställningstagande i denna fråga.

I övrigt har jag att med tillfredsställelse konstatera, att försvarsministern i allt väsentligt ansett sig kunna följa värnpliktskommitténs förslag. På en punkt har emellertid en avvikelse gjorts, för vars verkningar jag hyser en viss oro. Värnpliktskommittén har nämligen föreslagit en förändrad gång vid uttagningen till förlängd tjänstgöring i olika stadier, som givit till konsekvens att uttagningen till värnpliktig officer skall ske på frivillighetens väg. Men för att en sådan lösning skall bli möjlig, måste vissa fordringar vara uppfyllda. Vi ha

försökt underbygga denna tänkta ordning genom att bereda möjlighet att uppdelade tjänstgöringen i olika repriser och att förlägga den på lämpligt sätt med hänsyn till studiegången, och vi ha understrukit vikten av att låta vederbörande, som genomgå denna längre utbildning, tillgodoräkna sig den i sammanhang med statsanställning, varjämte vi föreslagit en från 2 000 till 3 000 kronor höjd premie för dem, som genomgå denna sex månader längre utbildning.

Försvarsministern har inte upptagit denna tanke, och jag vill då ha sagt, att vi från värnpliktskommitténs sida nog betraktade denna sak såsom en ganska väsentlig förutsättning för att systemet skulle kunna fungera på det vis som vi hade tänkt oss. Nu har man tagit risken att inte göra någonting, i förhoppning att rekryteringen skall gå bra ändå. Jag har för min del velat deklarerat, att jag är ganska osäker på huruvida det skall kunna lyckas, men jag vill också understryka vad utskottet har sagt, att man förväntar att försvarsministern följer denna sak med uppmärksamhet och att, i den mån det visar sig att systemet inte fungerar enligt planerna, åtgärder omedelbart måtte vidtagas, så att vi inte behöva riskera någon eftersläpning på detta synnerligen betydelsefulla område.

Herr talman! Jag har inte något yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 177, i anledning av riksdagens år 1949 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning jämte vissa motioner m. m.

Statsutskottet, till vars förberedande behandling riksdagens år 1949 församlade revisorers berättelse jämte de i anledning därav från vederbörande ämbetsverk och myndigheter till Kungl. Maj:t

Ang. gallring av visst arkivmaterial. avgivna utlåtanden och förklaringar blivit hänvisad, hade, efter tagen kännedom av vissa handlingar och inhämtande av för ärendenas utredning i övrigt erforderliga upplysningar, i det föreliggande utlåtandet underställt riksdagens prövning de av revisorerna gjorda framställningar, som ansetts från utskottets sida påkalla yttranden.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 4—6.

Lades till handlingarna.

Punkterna 7 och 8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 9—13.

Lades till handlingarna.

Punkten 14.

Ang. gallring av visst arkivmaterial.

Under ecklesiastikdepartementet, § 26, hade revisorerna uttalat sig för en mera omfattande utgallring av arkivhandlingar.

Utlåtanden hade avgivits av generaltullstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten lämnat en redogörelse för vad revisorerna i ämnet anfört, varefter utskottet för egen del yttrat:

»Av den lämnade redogörelsen framgår, att på sina håll inom statsförvaltningen fortlöpande arkiveras vissa handlingar av mycket betydande omfattning, vilka icke kunna anses äga något egentligt värde vare sig ur administrativ synpunkt eller med hänsyn till forskningens behov. Gällande sekretessbestämmelser lägga emellertid hinder i vägen för en effektiv gallring av detta arkivmaterial, som innebär en svår belastning på vederbörande myndigheters

Ang. gallring av visst arkivmaterial.

lokalutrymmen. Därigenom åsamkas statsverket icke ringa merkostnader. De av revisorerna härutinnan lämnade uppgifterna ha i remissutlåtandena i stort sett vitsordats.

Utskottet hyser för sin del den uppfattningen, att förevarande fråga är av sådan räckvidd och betydelse att densamma bör göras till föremål för särskild utredning i syfte att nedbringa statsverkets kostnader. Därvid torde böra beaktas även andra hithörande fall än de av revisorerna speciellt behandlade.

Utskottet hemställer, att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande åtgärder i det av utskottet angivna syftet.»

Herr HERLITZ: Herr talman! Man måste önska all framgång åt det initiativ beträffande gallring av arkivmaterial, som statsrevisorerna här ha tagit och statsutskottet har understött. Våra ämbetsverk och organ av skilda slag överflöda i dessa tider av papper, och om man vill koncentrera sig på att vårda och för framtiden bevara det material, som har väsentlig betydelse, är det en angelägen uppgift att i tid undanskaffa sådana pappersmängder som det över huvud taget inte är av något intresse att bevara, som bereda arkivmyndigheterna oerhörda besvär och som det kostar stora pengar att förvara. Man måste sålunda önska detta initiativ all framgång.

Då jag begärt ordet, är det bara därför att statsrevisorerna och sedan också statsutskottet räknat med ett hinder för sådana gallringsåtgärder, som jag för min del måste betrakta såsom till väsentlig del inbillat. Statsrevisorerna säga nämligen — och detta upprepas av statsutskottet — att »gällande sekretessbestämmelser lägga hinder i vägen för en effektiv gallring av arkivmaterial». Sekretessbestämmelserna innebära ju, att vissa handlingar inte bli offentliga förrän efter en viss tid — låt oss säga efter fem eller tio eller tjugo år — och man resonerar då på det viset, att det åtminstone i många fall inte går an att

gallra bort sådana handlingar, innan denna tid utlupit. Man menar, att de måste bevaras åtminstone, tills någon tid förflutit efter det de blivit offentliga, så att det blir något tillfälle till offentlig insyn i dem.

Jag är angelägen att med anledning av de gjorda uttalandena understryka, att de nog så till vida vila på ett missförstånd, som man ingalunda kan säga att sekretessbestämmelserna lägga hinder i vägen för en gallring. Alla torde vara ense om att tryckfrihetsförordningens regler om offentlighet och sekretesslagens bestämmelser om hemlighållande av handlingar inte hindra, att handlingar när som helst gallras bort och förstöras. Detta är min uppfattning, och samma ståndpunkt hävdas av den auktoritet, som statsrevisorerna bygga på, nämligen den s. k. sekretessutredningen. Vad utredningen i detta hänseende säger är endast att det ur de synpunkter, som uppbära sekretesslagen, kan vara ett intresse — oavsett att sekretesslagen inte kräver det — att handlingar inte så att säga spårlost försvinna, utan att det lämnas något utrymme för offentlig insyn i dem. Men jag vädjar till kammarens ledamöter att bedöma, huruvida ett sådant intresse allvarligen kan göras gällande i sådana fall som statsrevisorerna här åberopa. Man talar till exempel om den miljon anmälningsblanketter, som årligen mottagas av arbetsförmedlingsorganen. Kan det ur synpunkten av allmänhetens kontroll över förvaltningen vara något allvarligt intresse, att det skall finnas möjlighet att kanske fem eller tio år framåt i tiden komma och titta på dessa blanketter? Det talas också om tullhandlingar, som varje år uppgå till en vikt av tio ton. Kan det vara ett intresse för någon människa att, sedan de efter en viss tids förlopp blivit offentliga, granska dessa enorma mängder av handlingar för att framskaffa material till bedömande av huruvida tullverket har fungerat på ett riktigt sätt?

Jag har med dessa ord velat understryka, att det till mycket väsentlig del måste anses vara överdrivna betänkligheter och farhågor, som man här avser

att så att säga lägga i riksdagens mun. Man kan enligt min mening företaga den absolut nödvändiga gallringen med frejdigare håg än som kommit till uttryck hos statsrevisorerna och statsutskottet.

Herr NORMAN: Herr talman! Jag tror nog att herr Herlitz i stort sett har rätt.

Han framhöll den hårda skrivning revisorerna använt, då vi säga: »Icke sällan lägga emellertid sekretesslagens bestämmelser hinder i vägen för en effektiv gallring.» Det är möjligt, att vi i stället kunde ha skrivit »tillämpningen av sekretesslagens bestämmelser», men såsom gjorda undersökningar visat, ha vi fått lov att skylla på sekretesslagen.

Herr Herlitz nämnde som exempel arkivmaterialet från arbetsförmedlingarna. De arkivsakkunniga ha själva inte ansett sig kunna gå längre än att föreslå en gallring med en frist av två år efter utgången av den sekretesstid, som kan vara föreskriven. (Herr Herlitz: Men de sakkunniga ha orätt!) Ja, jag lutar nog närmast åt herr Herlitz' uppfattning, när han säger att de sakkunniga ha orätt och att detta i stort sett bör vara en tillämpningsfråga. Vid den undersökning, som nu kommer till stånd, torde emellertid olika möjligheter bli beaktade när det gäller att få en rätsida på dessa problem.

Herr HEIDING: Herr talman! Herr Herlitz ställde ju inte något yrkande, utan gjorde endast ett påpekande om gallring av arkivmaterialet.

Det är klart att sekretessbestämmelserna måste respekteras, men det kan hända att man i många fall går för långt därvidlag. Statsutskottet har understrukt statsrevisorernas yttrande i denna fråga, men det är inte fördenskull sagt att man måste gå fullt så varsamt fram som statsrevisorerna ha tänkt sig. Utskottet har ju kommit till den uppfattningen, att detta är en viktig fråga och att man bör vidtaga åtgärder för att undanskaffa en hel del gamla, förlegade handlingar.

Ang. gallring av visst arkivmaterial.

Jag tror således att herr Herlitz kan känna sig lugn i detta fall. Under alla förhållanden får ju Kungl. Maj:t överväga frågan, och så får man se vad resultatet kan bli. Man får väl utgå från att Kungl. Maj:t kommer att taga hänsyn till vad som här har blivit uttalat, och det påpekande herr Herlitz nys gjorde kan på det sättet vara av betydelse.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten 15.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 16 och 17.

Lades till handlingarna.

Punkten 18.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 19.

Lades till handlingarna.

Punkten 20.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 21 och 22.

Lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 178, i anledning av väckta motioner om viss ändring av bestämmelserna för disposition av fonden för vissa stödåtgärder inom malmkommunerna (3-miljonersfonden);

nr 179, i anledning av väckta motioner om byggande av en cykelstig inom övre Sopperoområdet i Norrbottens län; samt

nr 180, i anledning av väckta motioner om en järnvägsförbindelse mellan Malung och Flisa över Medskogen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om beredande av bostäder åt arbetare vid kraftverksbyggen m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 181, i anledning av väckt motion angående åtgärder för tillgodoseende av behovet av bostäder åt arbetare vid kraftverksbyggen och liknande anläggningar.

I en inom andra kammaren av herrar *Holmberg* och *Hagberg* i Luleå väckt motion (II: 368) hade föreslagits, att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till åtgärder för att tillgodose behovet av bostäder åt arbetare vid kraftverksbyggen och liknande anläggningar.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionen II: 368 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **PERSSON, HELMER**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på det nu ifrågavarande utlåtandet annat yrkande ej förekommit, än att kammaren skulle bifalla den i ämnet väckta motionen.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare enligt berörda yrkande; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Om höjning av de statliga ortsavdragen.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 58, i anledning av väckt motion angående förhöjning av ortsavdragen i fråga om den statliga beskattningen.

I en inom riksdagen väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, II: 15, av herr *Hagberg* i Luleå m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av gällande skatteregler,

att ortsavdragen i den statliga beskattningen höjdes med genomsnittligt 20 %.

Utskottet hade i det nu förevarande betänkandet på anförda skäl hemställt, att motionen II: 15 av herr *Hagberg* i Luleå m. fl. angående förhöjning av ortsavdragen i fråga om den statliga beskattningen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **PERSSON, HELMER**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr **SJÖDAHL**: Herr talman! Jag skulle kunna inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag, men med anledning av ett yttrande i den av kommunisterna väckta motionen skulle jag vilja säga några ord.

I motionen står, att höjningen av de statliga ortsavdragen givetvis skulle betyda skattelättnader i första hand för de lägre inkomsttagarna. Nu är ju progressiviteten en rätt listig historia. De höjda ortsavdragen komma för de lägre inkomsttagarna att medföra en skattelättnad av blott 10, 20, 30, 40 kronor, medan skattelättnaden för de högre inkomsttagarna blir 200, 300, 400 kronor och till och med litet mera.

Jag yrkar, som sagt, bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. den ekonomiska politiken

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckta motioner om framläggande för riksdagen av en plan för övergången till en friare ekonomi efter ingången av år 1951, m. m.

Ang. den ekonomiska politiken.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren under nr 325 av herr *Andrén* m. fl. och den andra inom andra kammaren under nr 418 av herr *Hjalmarson* m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att under innevarande vårsession få sig förelagd en plan för övergången till en friare ekonomi efter ingången av år 1951.

Prövningen av motionerna hade av utskottet uppskjutits i avvaktan på en väntad proposition, i vilken skulle upptagas frågan om den ekonomiska politiken under den närmaste tiden. I en den 31 mars 1950 dagtecknad proposition, nr 237, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1950/51 m. m., hade chefen för finansdepartementet under rubriken »Det ekonomiska läget» närmare behandlat denna fråga. Med hänsyn till det nära sambandet mellan motionerna och nyssnämnda avsnitt av propositionen, vilket ingick i den del av densamma, som hänvisats till statsutskottet, hade bankoutskottet efter samråd med statsutskottet funnit sig böra upptaga motionerna och departementschefens förenämnda uttalanden i ett sammanhang.

Sedan utskottet anmodat fullmäktige i riksbanken att skriftligen delgiva utskottet fullmäktiges uppfattning rörande riktlinjerna för penningpolitiken, hade fullmäktige i skrivelse till utskottet den 11 maj 1950 uttalat sig i berörda fråga.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

1) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet förut i utlåtandet anfört; samt

2) att förevarande motioner I: 325 och II: 418, i den mån de icke besvarats genom vad utskottet förut anfört, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I motiveringen hade utskottet anfört bland annat följande:

»I de nu förevarande motionerna I: 325 och II: 418 har det — med hänsyn till de fördelar detta skulle medföra för hela samhällsekonomin — framhållits såsom önskvärt, att en återgång till friare ekonomiska förhållanden äger rum genom avveckling av de efter den 1 januari 1951 alltjämt kvarstående regleringarna inom pris-, byggnads- och utrikeshandelns områden. Dessa regleringar torde emellertid, såsom departementschefen anfört, i och med den nya rörligheten på inkomstområdet bli av ökad betydelse för den samhällsekonomiska balansen. Försiktigheten torde därför bjuda, att med avskaffandet av ifrågasvarande regleringsåtgärder får anstå, intill dess de ekonomiska förhållandena ytterligare stabiliserats och dessutom en säkrare överblick av läget vunnits. Övergången till en friare ekonomi bör dessutom göras så mjuk som möjligt, så att störningar i näringslivet undvikas. Utskottet finner sig följaktligen böra instämma i departementschefens uttalande, att avvecklingen av regleringarna bör ske i takt med det ekonomiska lägets förbättring, samt att det är bättre att taga ett steg i sänder på vägen mot fri samhällsekonomisk balans, än att hela stabiliseringspolitiken vedervågas.

Såsom motionärerna framhållit, är det av vikt, att övergången till en friare ekonomi sker efter en på förhand uppgjord plan. Motionärerna ha yrkat, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att under innevarande vårsession få sig förelagd en plan i sådant avseende. I nyssnämnda proposition har departementschefen tillkännagivit sin avsikt att låta föranstalta om en utredning angående ett långtidsprogram för den ekonomiska politiken. Utskottet vill uttala sin tillfredsställelse häröver. Därmed torde också motionernas syfte få anses vara tillgodosett. För övrigt torde de synpunkter, som anförts till stöd för det i motionerna framställda yrkandet, självfallet komma under närmare bedömande, då ställning skall tagas till det ekonomiska långtidsprogrammet. Utskottet förutsätter dessutom, att därest den

Ang. den ekonomiska politiken.

ekonomiska utvecklingen under innevarande år, exempelvis genom omkastning i det internationella läget, skulle gå i en riktning, som nu kunnat förutses och som skulle erfordra en mera betydande justering av riktlinjerna för den ekonomiska politiken, frågan härom underställes riksdagen under höstsessionen. I vart fall kan det förväntas, att denna politik blir föremål för förnyat övervägande i samband med statsverkspropositionen till 1951 års riksdag.»

Reservationer hade avgivits

1:o) av herrar *Ewerlöf*, *Nordenson* och *von Seth*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, slutande med en hemställan,

1) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i reservationen anförts; samt

2) att förevarande motioner I: 325 och II: 418, i den mån de icke besvarats genom vad reservanterna förut anført, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

2:o) av herrar *De Geer*, *Fröderberg* och *Schmidt*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits;

3:o) av herrar *Näsgård* och *Nilson* i Spånstad, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade avfattning, reservationen visade, och avslutas med en hemställan,

1) att riksdagen — — — (lika med utskottet) — — — åtgärd föranleda.

I den av herr *Ewerlöf* m. fl. avgivna reservationen hade anförts bland annat:

»Under tiden närmast efter årsskiftet 1950/51 blir den ekonomiska politikens viktigaste uppgift — — — att successivt åvägabringa en naturlig jämvikt, som eliminerar befintliga inflationstendenser och förhindrar, att nya sådana återuppträffa.

En verklig inre jämvikt är den oundgängliga förutsättningen för den balans utåt, vars åvägabringande är ett av de främsta målen för det europeiska ekono-

miska samarbete, som även vårt land förbundit sig att på alla sätt främja. Endast genom en på detta sätt framskapat, varaktig produktionshöjning och ökad exportkraft kunna vi hoppas att så småningom finna lösningen på vårt stora yttre långsiktspöblem, nämligen naturlig balans i dollarbetalningarna.

Endast under förutsättning av verklig ekonomisk jämvikt kunna, på längre sikt, beslutade sociala reformer överföras från papperet till verkligheten samt det svenska försvaret hållas i det skick, som den världspolitiska situationen nödvändiggör.

Målet för vår ekonomiska politik måste vara att vidmakthålla förutsättningarna för en hög, jämn och givande samsättning, samtidigt som vi i de stora inkomsttagargrupporna, spararnas och hela samhällets intresse skapa garantier för ett stabilt penningvärde. Djupast sett gäller det att på det ekonomiska området finna den syntes mellan frihet och trygghet, som alltmör framstår som vår tids stora problem.

Utskottet är alltså av den meningen, att riksdagen bör ansluta sig till den i motionerna I: 325 och II: 418 framförda tanken att övergången till en friare ekonomi bör komma till stånd efter årsskiftet 1950/51 och att därvid ovan anförda huvudlinjer böra vara vägledande.»

Herr *De Geers* m. fl. reservation innehöll bland annat följande uttalanden:

»Två skilda metoder kunna läggas till grund för den ekonomiska politiken. Den ena vilar på en statlig reglering av produktion, distribution och konsumtion samt en ökning av den offentliga sektorn inom det ekonomiska livet. Detta är regleringsekonomiens väg. Den andra metoden bygger i huvudsak på marknadshushållning och prisbildning. Medan den förra metoden förutsätter en detaljerad central dirigering och därför ofrånkomligen skapar ett mera byråkratiskt samhälle, innebär den andra metoden en större grad av decentralisering och spridning av inflytande och bestämmanderätt bland ett stort antal offent-

liga och enskilda organ, företag och människor. Vi anse denna väg vara avgjort överlägsen både ur de synpunkter, som angivits i ovan berörda punkter, och ur allmänna demokratiska och frihetssynpunkter. Särskilda, bl. a. av social natur betingade modifikationer i den fria marknadshushållningen äro visserligen nödvändiga, men i stort sett synes vår ekonomiska politik böra vila på denna grund.

Den utredning angående ett långtidsprogram för den ekonomiska politiken, som finansministern i proposition nr 237 förklarar sig ämna igångsätta, bör enligt vår mening utgå från de principiella synpunkter, som ovan angivits, och taga avstånd från tanken på en socialistisk och principiellt regleringsvänlig politik.»

I den av herrar *Näsgård* och *Nilson* i Spånstad avgivna reservationen hade bland annat förordats, att det stycke av utskottets yttrande, som började med orden »I de nu förevarande motionerna» och slutade med »stabiliseringspolitiken vedervägas», skulle erhålla följande ändrade lydelse:

»I de nu förevarande motionerna — — samhällsekonomiska balansen. När det gäller avskaffandet av ifrågavarande regleringsåtgärder bör därför en viss försiktighet iakttagas, intill dess de ekonomiska förhållandena ytterligare stabiliserats och dessutom en säkrare överblick av läget vunnits.»

Herr **EWERLÖF**: Herr talman! Inför den omläggning av den s. k. stabiliseringspolitiken som, efter allt vad vi nu veta, förestår från och med nästa års ingång, ha vi på det håll jag företräder varit angelägna om att riksdagen sknlle få tillfälle att säga sin mening då det gäller innebörden av den politik, som därefter skall föras.

Redan förra hösten, då riksdagen som bekant ställdes inför ett fullbordat faktum, påyrkade vi att riksdagen skulle hos regeringen begära att få sig förelagd en plan för vad som skulle ske, när

Ang. den ekonomiska politiken.

sista lönestoppsåret gått till ända. Regeringen presenterade ju förra hösten ett förhandlingsresultat, efter att ha varit i förbindelse med arbetsmarknadens parter, och för riksdagen återstod ingenting annat än att draga konsekvenserna av den träffade uppgörelsen, bland annat genom att bevilja stora, nya anslag till subventioner, en åtgärd som det i och för sig var ytterst motbjudande att vidtaga och som vi från vårt håll menade att man kunde ha undvikit, för den händelse regeringen inte bundit sig vid de föregående förhandlingarna på det sätt som skett. Då vårt i höstas framlagda förslag inte vann bifall, återkommo vi i början av denna riksdag med en motion, där vi skisserade våra tankar om den kommande ekonomiska politiken och ånyo hemställde om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran, att Kungl. Maj:t vid innevarande vårsession skulle framlägga en plan för övergången till en fri ekonomi från och med den 1 januari 1951.

Att vi varit så angelägna och envisa i våra framstötar på denna punkt, har till stor del sin förklaring i de erfarenheter vi gjorde i fjol. Vi ha menat, att det borde vara ett för hela riksdagen gemensamt intresse att inte ännu en gång bli helt och hållet satt i efterhand när det gäller avgörandet av dessa mycket betydelsefulla frågor. Vi veta ju, att det till hösten stundar nya förhandlingar med arbetsmarknadsparterna, och om riksdagen inte under vårsessionen skulle få tillfälle att i någon form ge uttryck för sin mening om den kommande politiken, hade vi måhända haft att räkna med att till hösten ånyo mötas i ett läge, där riksdagen saknat möjligheter att säga vare sig till eller från.

Vår motion blev bordlagd inom bankoutskottet, dit den remitterats. Detta berodde på att finansministern redan i remissdebatten på en fråga av mig förklarade, att han avsåg att längre fram under vårsessionen framlägga vad som kunde åstadkommas i form av en plan för den framtida ekonomiska politiken. Denna plan — om man nu kan kalla det en plan — återfinnes i propositionen

Ang. den ekonomiska politiken.

nr 237, där finansministern har ägnat ett antal sidor åt att belysa läget och hur han för sin del ser på framtiden. Det bekräftas där, att finansministern utgår från att arbetsmarknadsparterna från och med nästa år skola återfå sin frihet när det gäller att föra löneförhandlingar, även om han samtidigt är angelägen betona, att utrymmet är begränsat för de löneförändringar, som kunna ske, och att man får förlita sig på att insikten härom skall leda till återhållsamhet från olika sidor.

Men när man då frågar sig, i vilken utsträckning den frihet, som man vill ge åt lönemarknaden, kan tänkas få någon motsvarighet inom de övriga sektorerna av det ekonomiska livet — vilken frihet man således ämnar tillmäta åt dessa sektorer — finner man i finansministerns plan närmast det svaret, att i det läge, då man har givit arbetsmarknadsparterna sin frihet åter, komma de statliga kontroller, som nu bestå, att få ökad betydelse.

Detta är ju en uppfattning, rakt motsatt den vi hävda. Vi mena att i och med att man återgår till frihet på det ena området, bör man också se till att man åstadkommer den frihet inom de övriga sektorerna som erfordras för att fortast möjligt nå en naturlig balans inom samhällsekonomin i stället för den konstlade balans som vi tills vidare upprätthålla.

Finansministern yttrar sig i övrigt mycket försiktigt i fråga om vad som kan komma att ske. Han säger att det är mycket svårt att i nuvarande läge bedöma situationen och att det kan inträffa förändringar till hösten. Han vill över huvud taget inte binda sig med något bestämdare uttalande om hur han tänker sig den närmaste framtiden. I fråga om en mera långsiktig framtid ställer han i utsikt, att han skall sätta i gång med en utredning om ett långtidsprogram. Det är ju i och för sig en mycket värdefull sak att få ett dylikt långtidsprogram. Ett sådant ha vi från vårt håll också varit angelägna att få till stånd. Vi ha väckt en motion vid innevarande års riksdag, i vilken vi begärt ett sådant

långtidsprogram i fråga om de framtida statliga investeringarna, som vi ju veta komma att bli av en utomordentlig omfattning och som måste passas in i ett schema, så att de inte bli beroende på slumpen från det ena året till det andra.

Vi äro givetvis tacksamma för att på detta sätt ställts i utsikt en utredning om ett långtidsprogram, men det löser ju inte frågan om vilken ekonomisk politik som skall föras här i landet inom den närmaste tiden, och det är den frågan, som i detta sammanhang är av den största betydelsen, alltså frågan vad som skall ske efter den 1 januari 1951.

Bankoutskottet har remitterat vår motion till bankofullmäktige, som litet motsträvt avgivit ett yttrande i saken, ett yttrande som i själva verket innehåller mycket litet och som egentligen bara innebär ett konstaterande av att man tycker det är lämpligast att tills vidare vila på hanen och att det blir lättare måhända att ta ställning till dessa frågor till hösten. Det är således just den tidpunkt, som vi med våra framstötter på detta område ha velat undvika att ärendet skulle förhalas till. Vi ha ansett att frågan skulle tagas upp redan vid vår-sessionen för att vad som i det sammanhanget kunde komma fram skulle kunna vara vägledande för de förhandlingar, som skulle upptagas på hösten.

Bankoutskottets majoritet har ju i allt väsentligt följt Kungl. Maj:t i förevarande ärende. Utskottet har tagit upp finansministerns uttalande i propositionen och i stort sett stannat därvid utan att ta någon mera bestämd ställning.

I detta läge ha vi funnit det angeläget att öppet framlägga vår syn på dessa problem. Även vi äro naturligtvis medvetna om att den fortsatta utvecklingen under detta år kan komma att förete nya omständigheter, som man får lov att anpassa sig efter. Det är ju en sak som man alltid måste vara beredd på, men det hindrar ju inte att man ur mera principiella synpunkter kan lägga upp de stora dragen, efter vilka man önskar att den ekonomiska politiken skall föras, och att man ger en mera schematisk bild av de riktlinjer, som man vill följa. Det

Ang. den ekonomiska politiken.

är det som vi ha försökt åstadkomma genom den motion, som ligger i botten på detta ärende och som ju väcktes redan i början av riksdagen. Den ger en skissartad bild av vår syn på den ekonomiska politiken. Dessutom ha vi i vår reservation till bankoutskottets utlåtande, vilken i allt väsentligt stöder sig på innehållet i motionen, plockat ut vissa viktigare områden och där närmare utvecklat våra synpunkter. Det har skett med en sådan utförlighet och, som jag hoppas, med en sådan klarhet, att inte mycket kan vara att tillägga i en muntlig framställning här inför kammaren. Det skulle i mycket väsentlig mån komma att innebära ett upprepande av vad som finns att inhämta i dessa aktstycken. Jag utgår därför ifrån att jag skall kunna fatta mig kort i detta inledningsanförande, detta så mycket mera som vi redan genom ett flertal andra motioner under denna riksdag ha upptagit delproblem i den allmänna ekonomiska politiken till behandling och därvid angivit vår inställning till frågorna. Alla dessa frågor tillsammans utgöra ju beståndsdelar av den samlade ekonomiska politiken — jag tänker då på våra motioner i fråga om priskontrollen, i fråga om investeringskontrollen, i fråga om hyresregleringen och i fråga om subventionspolitiken. Dessutom ha vi ju haft tillfälle tidigare under denna riksdag att diskutera vissa ekonomiska problem, nämligen i samband med dechargen för riksbanken. Visserligen rörde sig den diskussionen närmast om vad som skett under år 1949, men den fördes dock hela tiden mot bakgrunden av vad som skulle komma att ske under den närmaste framtiden — åtminstone var det fallet från vår sida. Jag erinrar om att jag i det sammanhanget tämligen utförligt uppehöll mig vid lånepolitiken och riksgäldskontorets sedan flera år tillbaka tillämpade metod att ta upp statslånen i riksbanken och att jag då närmare utvecklade skälen, varför vi ansett, att tiden nu är inne att övergå till en annan lånepolitik.

Vad vi nu betrakta såsom väsentligt är, såsom jag redan har antytt, att i och med att vi bestämma oss för att övergå

till frihet på ett mycket väsentligt område inom vårt samhällsliv, nämligen löne marknaden, måste också en ökad frihet inom de övriga sektorerna av samhällsekonomin komma till stånd. Det kan inte vara riktigt att bryta ut en viss del och säga att där medger man frihet, under det att man på alla andra områden genom lagstiftning fasthåller vid ett tvång. Frihet på det ena området förutsätter frihet på de övriga områdena, för att naturlig balans skall kunna upprätthållas.

De flesta inskränkningar i friheten, som alltjämt råda, ha på senare tid varit direkt motiverade av ett upprätthållande av lönestoppet. Under sådana förhållanden ha de tätt sig motiverade, men i och med att lönestoppet upphör bortfaller också till väsentlig del den motivering, som kan åberopas för ett bibehållande av de olika kontrollerna.

Det är säkerligen ur hela samhällsekonomiens synpunkt det bästa som kan ske, att vi ju förr dess hellre söka oss tillbaka till en naturlig balans. Jag tror att det skall vara mycket svårt att konstruera fram några motsatta intressen från de olika grupperna i samhället i det hänseendet. Jag tror inte att man kan säga, att en återgång till en naturlig balans är ägnad att gynna vissa grupper i samhället på bekostnad av andra, utan jag är övertygad om att detta är den väg, som för alla grupper i samhället ger den bästa lösningen av de samhällsekonomiska problemen.

Då frågar man sig emellertid: Skulle det nu gå att ta bort alla dessa kontroller utan att sätta någonting annat i stället? Nej, självfallet inte. Det är i detta sammanhang vi vilja skjuta i förgrunden, att riksbanken i samband med kontrollernas borttagande bör återfå sin självständiga ställning såsom penningvärdets värdare och beredas möjlighet att använda alla de generella medel, som stå till riksbankens förfogande, för att, på sätt som tidigare har skett med framgång, hålla samhällsekonomin i balans. Inför tystnaden på denna mycket väsentliga punkt både i statsrådets uttalande och, vilket kanske är ännu mera

Ang. den ekonomiska politiken.

anmärkningsvärt, i bankofullmäktiges yttrande, står man frågande. Man kan väl ändå inte komma ifrån att just nu är den psykologiska tidpunkten inne att återgå till de gamla medlen för att hålla samhällsekonomin i balans, sedan man på alla håll har förklarat, att man anser det önskvärt att ju förr dess hellre kunna avveckla de olika under krigs- och krisåren tillkomna statliga kontrollerna. Detta är ju direkt uttalat från alla håll, och det är tydligen bara tidtabellen som det råder olika meningar om.

Jag kan självfallet inte nu gå in på alla de olika frågor, som behandlas i vår reservation, utan måste inskränka mig till att beröra några av de väsentligaste.

Jag har redan antytt det betydelsefulla i att man övergår till ett annat sätt för statens upplåning, att man låter riksgäldskontoret ta upp lånen direkt på marknaden. Det är otvivelaktigt så — åtminstone efter den mening jag har kunnat bilda mig, och den omfattas ju i allmänhet av experter — att statens upplåning i riksbanken innefattar ett inflationselement. Det sammanhänger med den tid som förflyter mellan upplåningen samt pengarnas användning och återtagande från marknaden. Det är en invecklad mekanism, som jag inte skall trötta kammaren med att gå närmare in på, utan jag nöjer mig med att konstatera, att denna upplåningsmetod är ägnad att befördra en utveckling i inflationistisk riktning.

Man kan i detta hänseende hänvisa till utländska erfarenheter. Vi veta ju att man nu allmänt inom de västerländska länderna har övergått till en rörlig penningpolitik. Det gäller ju även England, som tidigare, såsom vi alltjämt, hade en spikad ränta. Där har man nu övergått till en rörlig ränta, likaså i Belgien, Frankrike, Västtyskland och Italien. Överallt har det visat sig att denna övergång till automatiskt verkande medel haft den mest utomordentliga betydelse för det uppsving, som man har kunnat konstatera i dessa länder. Vid övergången till en fri ekonomi i dessa länder har man betraktat det såsom en av

kärnpunkterna att reglera sättet för statens upplåning. Man har genom olika bestämmelser begränsat möjligheterna att ta upp lån för statsändamål i respektive nationalbanker. Det har föreskrivits under vilka förhållanden det får ske. Självfallet måste det ske för vissa löpande ändamål och dylikt, men vissa gränser äro dock uppdragna. Vi ha menat att någonting liknande bör övervägas också för vårt lands vidkommande.

Om vi emellertid återgå till att ta upp lån på marknaden, följer därav att räntan återigen måste bli rörlig. Detta är ju ett kapitel, som har varit omgivet med så många fördomar och så mycken okunnighet, att jag inser, att det numera är förenat med mycket stora svårigheter att i detta hänseende komma fram till någonting, som allmänt skulle kunna framstå såsom det objektivt riktiga, men det finns dock någonting, som kan kallas objektivt riktigt härvidlag.

Med rörlig ränta menar man inte höjda räntor och mycket höjda räntor, utan man menar en ränta, som anpassas uppåt och nedåt med hänsyn till kravet på penningmarknaden i olika situationer, en stegring av räntan under en framträdande högkonjunktur och en sänkning av räntan under en lågkonjunktur, varigenom man håller de olika vikterna i balans. Bakom ligger således inte en önskan i och för sig att få en högre ränta. Vi äro fullt medvetna om det ur många synpunkter önskvärda i att kunna hålla en någorlunda jämn och låg ränta. Det är just fastlåsningen av denna ränta och ett underordnande av alla andra åtgärder på penningpolitikens område under intresset att hålla räntan fast som enligt vår mening lett oss fel i alla möjliga riktningar och skapat en snedvridning, som det är önskvärt att ju förr dess hellre komma ifrån.

Vi ha också den uppfattningen, att sådan som situationen är för dagen, skulle en återgång till en rörlig ränta innebära mycket måttliga avvikelser från den spikade ränta som vi nu ha. Vi tro inte på några kraftigare variationer, men vi tro att bara det faktum, att man åter-

går till rörligheten, kommer att ha en gynnsam effekt. För att man verkligen skall få ut effekten av en rörlig penningpolitik, är det en väsentlig faktor, att man inte på förhand fixerar räntan vid ett visst läge. Om vi exempelvis skulle finna, att det läge, i vilket vi nu befinna oss, kräver en höjning av räntan, vore det föga glädje med att slå fast, att räntan må stiga till den eller den nivån men inte därutöver. Gör man det på förhand, tror jag det är stor risk för att hela åtgärden inte får någon egentlig effekt. Jag tror å andra sidan inte, att ifall man utan vidare låter förstå, att man nu gått över till ett system, där räntan skall vara rörlig, detta i och för sig skulle behöva leda till att räntan skulle stiga mera än ifall man sade, att »till den och den nivån får räntan höjas, men inte längre», men jag tror man skulle förtä effekten av åtgärden genom att på det sättet fastställa en gräns på förhand.

Jag vill också betona, såsom jag har gjort förut, den mycket stora betydelse, som vi tillmäta ett förberedande av penningmarknaden för den situation, som vi ha att möta den 1 januari 1951. Det är inte betydelselöst, om vi skola kunna maniera den på ett ur landets synpunkt tillfredsställande sätt, hurudan penningmarknaden vid denna tidpunkt är. Om denna skulle utmärka sig för samma utomordentliga likviditet, som är för handen i denna dag och som vi hade anledning påtala i samband med debatten om decharge för riksbanksfullmäktige, skulle säkerligen marknaden icke vara beredd att möta den påfrestning som de fria löneförhandlingarna komma att utsetta den för. Det är därför av mycket stor betydelse att penningmarknaden förberedes med tanke på vad som skall komma att ske och att man ser till att man åstadkommer en åtstramning på penningmarknaden i förhållande till den utomordentliga likviditet som för närvarande råder.

Jag ber ännu en gång få understryka, att det är synnerligen önskvärt, om man just i fråga om denna rörliga ränta, vilken vi betrakta såsom en väsentlig beståndsdel i den nya politiken, därför att

Ang. den ekonomiska politiken.

det endast är på den vägen man kan räkna med att de statliga kontrollerna skola kunna successivt avvecklas, kunde komma ifrån de fördomar, som man har rest upp på detta område. Man har funnit det politiskt oportunt att över huvud taget stämpla varje tal om en rörlig ränta eller möjligheterna att göra en räntehöjning såsom något slags angrepp på stora folkgruppers intressen. Det är beklagligt att läget är sådant, och det måste på något sätt finnas vägar för att komma ur det. I själva verket är detta en fråga, som skulle vara mycket lämpad för att överlämnas åt experter utan varje politisk förankring. Det vore en väg, på vilken man tycker att det skulle vara möjligt att åstadkomma att det ekonomiskt riktiga också finge bli det politiskt möjliga.

Det är i detta mycket betydelsefulla sammanhang politikernas uppgift att för folk göra klart vad det är fråga om och att göra det på ett vederhäftigt och objektivt sätt och utan att man i alla sammanhang skall behöva möta på okunnighet grundade dekret om att det eller det måste vara till skada för den eller den folkgruppen. Jag skulle vilja be kammaren tro mig på mitt ord, när jag säger, att jag inte ett ögonblick skulle förfäktas den mening, som jag här gör mig till tolk för, om det icke vore min absoluta övertygelse att icke minst de stora grupper i samhället, vilka skulle återfå sin rätt till fria löneförhandlingar, skulle ha allt att vinna på att vi, ju förr dess hellre, komma över till den naturliga balans, som man endast genom en återgång till aktiv penningpolitik kan nå, och att därmed också bereddes möjlighet till en successiv avveckling av de olika formerna av reglering.

Det finns också ett ytterligare, mycket starkt skäl för att på detta vis återgå till en rörlig penningpolitik, och det är vårt förhållande internationellt. Vi ha utåt måst göra många åtaganden inom Marshallorganisationens ram, och vi deltaga för närvarande i förhandlingar om skapande av en konvertibel valuta inom Västeuropa. I alla dessa sammanhang tillmätes det den allra största betydelse,

Ang. den ekonomiska politiken.

att vi kunna i vår inre ekonomi skapa en naturlig balans. Framgång härutinnan skulle därför på ett utomordentligt sätt korrespondera med de internationella strävandena, som för närvarande äro å bane.

Jag skulle ju här kunna gå in på priskontroll och investeringskontroll och alla dessa olika frågor, men jag gör det inte, med hänsyn till att de ha diskuterats här tidigare och att vi i våra olika motioner ha utvecklat vår syn på dessa ting. Vad särskilt investeringskontrollen beträffar ha vi där skjutit i förgrunden den utredning, som finansministern har tillsatt, och uttalat önskemålet om att den måtte komma fram med sitt förslag redan under hösten, så att man skall kunna ta hänsyn till dess resultat, när det gäller uppläggandet av politiken från och med den 1 januari 1951. Detsamma är förhållandet med hyresregleringen, där vi ju ha hemställt att den utredning, som justitieministern har varskött om att han tänker tillsätta, måtte bli tillsatt och även få tillfälle att bedriva sitt arbete så, att vi snart skola kunna räkna med resultat av densamma och därmed också kunna börja en avveckling av denna reglering, som ju ur den naturliga balansens synpunkt är av så hindersam natur.

Vi ha slutat vår reservation med följande uttalande: »Målet för vår ekonomiska politik måste vara att vidmakthålla förutsättningarna för en hög, jämn och givande sysselsättning, samtidigt som vi i de stora inkomsttagargruppernas, spararnas och hela samhällets intresse skapa garantier för ett stabilt penningvärde. Djupast sett gäller det att på det ekonomiska området finna den synes mellan frihet och trygghet, som alltmör framstår som vår tids stora problem.»

Jag tror att denna målsättning i själva verket är gemensam för alla i denna kammare, och det är väl närmast i fråga om *medlen* för att nå detta mål, som meningarna gå isär. Vi mena emellertid att meningsutbyten sådana som det vi nu fått tillfälle till genom vår motion böra kunna vara ägnade att också öka

möjligheterna att skapa enighet inte bara om målet utan också om medlen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av mig m. fl. till bankoutskottets utlåtande avgivna reservationen.

Herr DE GEER: Herr talman! När man i detta sammanhang diskuterar möjligheterna till regleringarnas avvecklande, kan det vara lämpligt att erinra sig under vilka villkor de tillkommo. Nästan undantagslöst tillkommo de under åren 1939 och 1940, och de äro förknippade med krig eller uppenbar krigsfara. Kan någon göra gällande att vi nu, fem år efter krigets slut, befinna oss i en dylik situation? Och dock äro alltjämt en stor del av regleringarna kvar. Det är inte att undra på att vi därför på oppositionens sida äro något misstänksamma, om det inte är andra syften bakom deras bibehållande — att de åtminstone delvis skola ingå som ett led i en blivande statligt reglerad hushållning.

Utskottet säger i sitt yttrande, att regleringarna skola slopas, så snart förhållandena det medgiva. Ja, det är ju, som vi känna till, en fras som till intet förpliktar, så att det vore nästan bättre, om den inte stode där.

Se vi sedan på de olika regleringarna, var ju för att börja med priskontrollen denna föremål för en ingående debatt här i kammaren för kort tid sedan. Finansministern vädjade då till kammaren och sade, att vi måste bibehålla den just nu som en plattform för höstens förhandlingar. Även om man möjligen kan förstå finansministern, ifrågasätter jag, huruvida detta är en riktig bedömning. Tvärtom, genom ett sådant sammankopplande med förhandlingarna konservera vi priskontrollens kvarblivande. Vederbörande önska givetvis inte att den skall vara kvar bara över årsskiftet, utan man vill ha den kvar under hela året därpå. Avtalsförhandlingar återkomma ju år efter år, och att just sammankoppla priskontrollens kvarvarande med de förestående förhandlingarna anser jag medför stora risker för att vi aldrig bli av med den. Det

Ang. den ekonomiska politiken.

är förståeligt att de anställda vid de förestående förhandlingarna vilja ha någon garanti för sina reallöner, men vi kunna väl bibehålla samma garanti som tidigare funnits, nämligen i form av ett indextak.

Ur vår synpunkt är det därför önskvärt att redan nu ett principbeslut fattas om priskontrollens slopande, om inte precis den 1 januari 1951, så dock successivt, exempelvis under första halvåret eller före den 1 mars — detta datum nämndes visst av professor Andrén i debatten förra gången om dessa frågor.

Nu väntar jag mig den invändningen, att det är gott och väl, om priskontrollen avvecklas, men kvar ha vi ju de privata prisöverenskommelserna och monopolen. Emot detta vill jag då hävda den synpunkten, att det knappast finns någon bättre drivhusluft för de privata prisöverenskommelserna och monopolen än just den, som skapas av den statliga priskontrollen. De privata prismonopolen böra bekämpas med andra medel. Där ha vi slagit in på ett sådant, som verkar kraftigare och kraftigare, nämligen handelns liberalisering. En ytterligare utbyggnad av den offentliga registreringen av monopolen tror jag också skulle ha god verkan i samma riktning. Vi veta att nära 25 procent av de privata prisöverenskommelserna och kartellerna ha slopats, sedan den offentliga registreringen tillkom, och flera andra överenskommelser ha modifierats.

När jag nu kommer in på skatterna, riskerar jag att bli kritiserad för en viss tjatighet och misstänkt för att andra motiv än sakliga ligga bakom; att jag tänker på valet o. s. v. Men jag skall i det sammanhanget inte tala som politiker utan som företagare, och jag har mycket klar erfarenhet av att de nuvarande höga direkta skatterna för närvarande verka som en broms på vår produktion. Hur ofta har man inte såsom företagsledare fått konkreta exempel på detta! Jag skall ta ett sådant fall.

När det exempelvis gäller att få fram en exportorder, som skall gå med en viss båt, behöver man kanske arbeta på övertid och köra på en söndag för att hinna

få fram den. Detta mötte förr inga svårigheter, men numera är det mycket svårt att genomföra dylik extrakörning, och ständigt möter man argumenteringen om de höga skatterna. Ja, det sägs också: »Kan vi inte få den där ersättningen vid sidan om det ordinarie avlöningskuvertet? Då skall vi gå med på saken!» Tendensen till en svart marknad visar ju också att man har gått för långt.

Nu kan det göras gällande, att det är ansvarslost att i dagens beträngda budgetläge resa krav på sänkning av de direkta skatterna. Men vi anse, att en sänkning och även en liten sådan skulle ha en gynnsam inverkan på produktionen och produktiviteten och sålunda indirekt leda till en höjning av skatteunderlaget. Jag tror att en skattesänkning, även en blygsam sådan, skulle gå som en elektrisk stöt genom hela samhällslivet. Vi skulle få bekräftelse på att skatterna inte bara kunna höjas — såsom ständigt skett under den senare tiden — utan att de också kunna sänkas, och en sådan åtgärd skulle ha gynnsamma återverkningar på produktionen.

Tiden medger inte här att gå in på en detaljgranskning av de ytterligare regleringar, som ju, som herr Ewerlöf sade, vid flera tillfällen under denna riksdag debatterats här i kammaren. Vi notera med tillfredsställelse de lättnader som införts i fråga om byggnadsregleringen och att löfte lämnats om att ytterligare lättnader äro att vänta. Jag undrar, om vi inte kunde i en nära framtid lämna en viss sektor när det gäller bostäder helt fri från hyresreglering för att dymedelst stimulera den privata byggnadsverksamheten på detta område. Det kan måhända behövas förr än man tror, då ju för närvarande en minskad benägenhet till investering tydligt framträder på industriens område. Vidare bör väl övervägas, om inte hyresvärdarna i vissa fall när det gäller standardförbättringar och reparationer bör tillerkännas rätt till mindre hyreshöjningar. Man får en smidigare hyresmarknad på så sätt. Vi veta nog att vårt gamla bostadsbestånd på grund av bristande underhåll för närva-

Ang. den ekonomiska politiken.

rande hotar att allvarligt försämras. I många fall kan säkerligen en sådan hyresförhöjning, som är kombinerad med standardförbättring, genomföras med hyresgästernas goda minne.

Jag vill på det livligaste instämma med den föregående ärade talaren, när han betonade, att i den mån vi avskaffa regleringarna, får penningpolitiken ett avgörande inflytande när det gäller att bibehålla den samhällsekonomiska balansen och att återställa läget efter rubbingarna i densamma.

Jag instämmer också med honom, när han framhöll att det på detta område råder mycket förutfattade meningar, som vi måste gå till strids emot. Det var med rätt stor tillfredsställelse som vi i bankoutskottet kunde konstatera, att den nuvarande riksbankschefen inte drog sig för att, när så behövdes, använda de traditionella metoderna att via penningmarknaden utöva inflytande på det ekonomiska livet i samhället. Vi vilja dock uttrycka den förhoppningen att riksbankschefens syn på saken också vinner regeringens bifall, när ett sådant läge kan inträffa. Efter allt att döma är det att förutse, att den samhällsekonomiska balansen, som vi nu äro på god väg att återvinna, kommer att utsättas för mycket starka påfrestningar. Den säkraste garantien att den skall hålla mot dessa påfrestningar är att vi kunna höja produktionen eller framför allt höja produktiviteten. En sådan utveckling befordras av ökad rörelsefrihet för vårt näringsliv. Vi böra väl också tänka inte bara på näringslivet utan även på de enskilda individerna, och det är alldeles uppenbart att trivseln i samhället för de enskilda individerna också skulle ökas genom denna vidgade rörelsefrihet, som vi i vår reservation ha rekommenderat.

Herr NÄSGÅRD: Herr talman! Det är med tillfredsställelse man konstatera, att vi inte längre i dessa debatter behöva tala om devalvering och växelkurser, eftersom vi fingo den frågan avgjord i fjol höst. Det tycks också ha blivit ett ganska gynnsamt resultat av det beslut, som då fattades, att döma av de

meddelanden man kunnat läsa i finans-tidningarna. Bytesrelationerna försämrades till en början men ha sedan blivit förmånligare för landet.

Vad det nu föreliggande betänkandet beträffar skiljer sig väl vår reservation formellt inte så mycket från utskottets utlåtande. Reellt är emellertid skillnaden på ett par viktiga punkter ganska betydande. Vi äro ense med utskottet om att stabiliseringsprogrammet bör fullföljas, men när utskottet skriver, att detta innebär »att man intill årets slut har att till penningvärdets skydd och den ekonomiska jämviktens bevarande i stort sett bibehålla nuvarande i stabiliserings-syfte tillkomna reglerings- m. fl. åtgärder inom det ekonomiska området», ha vi bondeförbundare ansett, att utskottet gått mycket för långt i regleringsvänlighet, till och med ännu längre än finansministern gjort på denna punkt i propositionen nr 237.

Om jag har läst utskottets utlåtande rätt, skulle man helt avhålla sig från att försöka lossa på restriktionerna fram till nyåret 1951. Vi mena däremot, att man redan nu, i takt med det ekonomiska lägets förbättring, bör avveckla detaljregleringarna och övriga extraordinära åtgärder, som tillkommit i stabiliseringssyfte.

Statsrådet Sven Andersson har till exempel enligt en uppgift i en tidning för någon dag sedan meddelat, att vissa lättnader i byggnadsregleringen kunna väntas redan till hösten. Jag hoppas, att det skall visa sig möjligt att lätta trycket på flera områden, och det förefaller onödigt att bankoutskottet skall använda så pessimistiska tonfall som här har skett.

När utskottet skriver, att »försiktigheten torde bjuda att med avskaffande av ifrågavarande regleringsåtgärder får anstå intill dess de ekonomiska förhållandena ytterligare stabiliserats och dessutom en säkrare överblick av läget vunnits», ha vi i stället inom utskottet visserligen yrkat på en skrivning, som förordar försiktighet vid avskaffandet av regleringsåtgärderna, men vi ha inte velat skjuta över detta avskaffande till en oviss framtid.

Vad de övriga reservationerna beträffar ha ju deras talesmän nyss redogjort för dem.

Herr Ewerlöf har mycket riktigt sagt, att högermännen ha klart och tydligt lagt fram sina synpunkter skriftligen. Det kan jag hålla med honom om. Men det verkar som om alltsammans i huvudsak skulle kunna sammanfattas i den gamla omstridda frågan om räntesättningen.

Högern säger i sin reservation — uttalandet återfinnes på sidan 15 i utlåtandet — att »en fri räntebildning ger i ett läge med inflationsrisker möjlighet till sådan åtstramning på penningmarknaden, som är ägnad att hindra pristegringar, alltför stora investeringar och onödigt lagerhållning». Jag tror inte, att man skall fästa alltför stora förhoppningar vid regleringar räntevägen. Jag erinrar mig ett tillfälle för mer än tjugo år sedan här i Stockholm, då professor Gunnar Myrdal i en intern krets mycket värtaligt utvecklade räntans betydelse framför allt för investeringspolitiken och lagerhållningen och över huvud taget som en regulator. Det var, innan han kastade sig in i politiken, och alltså under hans första tid som lärare vid Stockholms högskola. Bland deltagarna råkade befinna sig en affärsjurist med förbindelser med flera stora svenska företag. Denne tog genast till orda och förklarade för herr Myrdal, att någon procentens ändring av räntan i regel inte har större betydelse; kalkylerna äro så tilltagna, att företagen skulle investera i alla fall, även om räntan höjdes något.

Det råder nog inte någon enhällig mening nu heller om att man med små räntehöjningar kan åstadkomma några särskilt betydande resultat. En helt annan sak är naturligtvis, om man vill fortsätta och låta räntan springa upp i höjden, men det tror jag inte ens att högerreservanterna skulle vilja vara med om.

Vad folkpartireservationen beträffar är det faktiskt mycket svårare att få ett grepp om vad den syftar till. Enligt en auktoritativ och välvillig tidningskommentar just i dessa dagar, som jag tagit

Ang. den ekonomiska politiken.

till hjälp vid tolkningen, vilja emellertid folkpartireservanterna genom att samordna finans- och penningpolitiken komma ifrån både den gamla penningpolitikens olägenheter med starka räntevariationer och den nya finanspolitik, som plundrar det enskilda sparandet för att åstadkomma ett sparande över statsbudgeten. Om målet skall nås, heter det i kommentaren, få de tillåtna räntevariationerna icke låsas fast vid en fixerad nivå; möjligheten att göra små förändringar i ränteläget effektiva är beroende av att affärsvärlden och allmänheten inte veta, hur långt riksbanken är beredd att gå. Så långt kommentaren.

I reservationen uttryckes samma sak på ett försiktigare sätt. Där framhålles, att det är inte endast räntornas absoluta höjd utan även deras väntade rörelseriktning som är av betydelse, och ordagrant skriva reservanterna följande: »En stegring av ränta med en kvarts eller en halv procent och motsvarande fall i obligationskurserna kan ses som signal till en fortsatt räntestegring och får då helt andra verkningar än om kursfallet betraktas som ett avsteg — låt vara måhända med flera års varaktighet — från en räntenivå av den höjd, som man länge varit van vid».

Ja, om man kunde vinna stora resultat genom att någon gång variera räntan med en kvarts eller en halv procent och samtidigt — som reservanterna tydligen föreställa sig — få »affärsmännen och allmänheten» att tro, att räntan skall fortsätta att stiga — ty för närvarande gäller det naturligtvis höjning — om inte den lilla vinken får önskat resultat, då skulle vi väl litet var kunna vara med på noterna. Jag misstänker emellertid starkt att garvade finans- och affärsmän genomskåda taktiken, allra helst om regeringen, riksbanken och bankoutskottet i förväg tala om att det inte ligger något vidare allvar bakom!

Enligt min mening skulle det vara lyckligt att inte hålla räntenivån absolut fastlåst, men jag tror inte ett ögonblick på att man skulle kunna reglera det ekonomiska livet diskontovägen. Om

Ang. den ekonomiska politiken.

en räntehöjning skulle bli effektiv i nuvarande läge måste den säkerligen vara mycket kraftigt tilltagen, vilket skulle ha mycket svåra olägenheter i släptåg.

Vi för vår del ha inom utskottet inte kunnat förorda en sådan väg, och jag kan säga, att räntefrågan är för jordbrukets del en ganska ömtålig fråga på grund av erfarenheterna ända sedan början av 30-talet — jag tänker närmast på tiden efter guldmyntfotens övergivande, när diskontot steg till en våldsam höjd, jag tror att det en tid var 8 procent. Jag kan inte finna, att detta var till fördel för näringslivet och allra minst för de mindre näringsidkarna och för jordbrukarna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som av herr Nilson i Spånstad och mig avgivits till utskottets utlåtande.

Herr NORDENSON: Herr talman! Om man jämför utskottets utlåtande med den reservation, som har avgivits av herr Ewerlöf, herr von Seth och mig — det är ju de två ståndpunkter som skilja sig mest ifrån varandra — skall man finna det ganska slående, att det föreligger stor gemensamhet i fråga om de allmänna principerna för vår ekonomiska politik. Både departementschefen, utskottsmajoriteten och alla reservanternas äro ense om att subventioneringen av vissa importvaror, som tillkommit efter devalueringen, bör avvecklas med utgången av innevarande år. Överenskommelserna om lönestabilisering skola likaledes hävas och ersättas med fria avtal på arbetsmarknaden vid årets utgång. Det medgives från alla håll, att man därvid måste räkna med vissa lönestegringar, men det understrykes också allmänt, att utrymmet för en real standardhöjning är mycket begränsat.

Vidare uttalar man, att de krisbetonade prisregleringarna böra försvinna, så snart förhållandena det medgiva, och det framhålles också, att riksbanken bör fullfölja sina strävanden att motverka en allt för stor likviditet på penningmarknaden. Det är först när man kommer

över till tillämpningen av dessa gemensamma principer, som meningarna gå isär. Departementschefen uttalar, med utskottsmajoritetens instämmande, att inför den ökade rörligheten på arbetsmarknaden komma regleringarna inom pris-, byggnads- och utrikeshandelsområden att bli av ökad betydelse och måste bibehållas. På den punkten understryka vi reservanter mycket bestämt, att en större frihet i fråga om lönerna måste motsvaras av en ökad rörelsefrihet på alla de övriga områdena av det ekonomiska livet, om vi verkligen skola uppnå det som vi säga oss sträva efter, nämligen en fri ekonomi. Man kan inför departementschefens och utskottets yttranden inte undgå en känsla av att de tillmätta dessa restriktioner så stor betydelse, att de rent av mena, att man skulle behöva skärpa och öka kontrollen, i den mån arbetsmarknaden friges. Men framför allt kan det sägas, att departementschefens och utskottets uttalanden i denna punkt karakteriseras av att man vill ställa sig avvaktande. Man nämner att avskaffandet av regleringarna skall anstå, tills de ekonomiska förhållandena ytterligare stabiliserats, och uttalar att avvecklingen av regleringarna bör ske i takt med det ekonomiska lägets förbättring. Allt detta är fullkomligt i konsekvens med det ställningstagande som gjordes på hösten 1949, då man införde subventionerna och motiverade dem med att man ville se, hur händelsutvecklingen på den internationella marknaden skulle gestalta sig, varvid man ansåg sig kunna räkna med ett snart inträdande prisfall.

Emellertid måste vi nu konstatera, att utsikterna till en dämpning av konjunkturen i Amerika äro mycket små. En viss sådan dämpning inträdde under 1949, men sedan dess har ju konjunkturkurvan vänt uppåt, och vi kunna snarare karakterisera läget i Amerika som en högkonjunktur. Där är således ingenting att vänta i detta avseende. Då återstår den europeiska marknaden, och finansministern har redan tidigare pekat på vissa tendenser till prisfall där, som givetvis måste återverka även på vår

marknad. Utvecklingen har emellertid där gått i ganska skiftande riktning. Man har både inflatoriska och deflatoriska tendenser för närvarande i Europa, och det är mycket svårt att säga, i vilken riktning de komma att utveckla sig till hösten. Vissa prisfall ha vi säkerligen att räkna med, men de torde väl knappast bli så omfattande, att de bli tillräckliga för att möjliggöra för oss att, såsom vi hoppats, nyåret 1951 kunna utan vidare avskryva våra subventioner.

Allting tyder sålunda på att vi, när vi skola ta ställning till den fortsatta ekonomiska politiken i höst, få räkna med icke alltför obetydliga prisspanningar gent emot världsmarknaden, och vi måste då taga ställning till hur vi skola bedriva vår politik i fortsättningen. På den punkten kan, som jag nyss nämnde, regeringens och utskottsmajoritetens hela inställning närmast karakteriseras med orden »wait and see». Man pekar på att utvecklingen hittills har varit gynnsam, och det är till en viss grad riktigt. Vår utrikeshandel har utvecklats sig så, att vi ha fått en bättre valutaställning, men det är att observera, att denna förbättring i huvudsak är begränsad till pundtillgångarna, och att vissa faktorer spelat in, som vi icke ha att räkna med i fortsättningen. En del av förbättringarna få anses som tillfälliga. Vi få inte heller glömma, att vi inte bara måste skaffa oss bättre valutatillgångar för att kunna bestrida och eventuellt öka vår import, utan hela tiden måste vi ha för ögonen, att vi även skola bygga upp en valutareserv. I alldeles särskilt hög grad gäller detta naturligtvis våra dollartillgångar men även i övrigt måste vi skapa reserver. Vi kunna således inte räkna med att använda alla inflytande utländska tillgodohavanden för import.

Vi reservanter vända oss nu mot taktiken att ställa sig avvaktande och skjuta på problemens lösning till hösten för att först då taga itu med dem på en gång. Vi mena att man måste på ett tidigt stadium målmedvetet planera, vilka åtgärder man kan vidtaga för att åstadkomma en avveckling av regleringsvä-

Ang. den ekonomiska politiken.
sendet och komma över till friare förhållanden. Vi äro på det klara med att man inte kan göra det plötsligt — det måste ske efter hand — men vad vi anse vara särskilt viktigt är att man gör nedbyggandet av restriktionssystemet parallellt på alla avsnitt och inte bara gör det på en front och låter det stå kvar på andra, ty detta kan lätt leda till en snedvridning. Det är också angeläget att allmänheten informeras om vad som efter hand kommer att inträda.

Departementschefen har — som redan har nämnts — ställt i utsikt en utredning om ett långtidsprogram, och det är i och för sig tacknämligt, men jag kan inte underlåta att påpeka risken för att en sådan utredning tar så lång tid, att resultatet komma i efterhand. Vi veta, hur långsamt vårt utredningsväsen arbetar. Jag behöver bara erinra om att vi tillsatte en utredning i slutet av juni förra året angående nya regler för investeringskontrollen, och den har ännu icke kunnat framlägga något resultat. Jag vill inte klandra den därför, ty problemet är mycket svårt — vi hoppas att resultatet skall vara klart till hösten — men här ha vi dock bara en enda liten sektor i hela det stora problemkomplexet, som betingar så lång tid för sin utredning. Går man då den vägen, att man skall lägga upp en stor utredning om hela problemet, är jag rädd för att resultatet kommer post festum. Jag tror att här måste regeringen, som har alla trådarna i sin hand, mera beslutsamt ta upp frågorna och försöka att lägga upp planen för det hela. Jag tror också att en utredning av det mera omfattande slaget har ett begränsat värde. Den kan ha värde, om vi se problemet på mycket lång sikt, men nu ha vi att ta ställning till den situation som vi komma till i höst, då vi avse att slopa restriktionerna och att släppa arbetsmarknaden fri. Det är i det läget som vi behöva ett program, och jag tror inte att vi till dess hinna få fram ett sådant genom en utredning av detta slag.

Det är också viktigt att vi veta, hur vi vilja handla, ur den synpunkten att vi böra kunna informera allmänheten. När

Ang. den ekonomiska politiken.

subventionerna slopas, måste vi räkna med en viss prisstegring på de subventionerade varorna, och detta kommer givetvis att utlösa anspråk på lönestegringar. Det gäller då att verkligen göra klart för svenska folket, att möjligheterna till lönestegringar äro begränsade, om vi inte skola komma in i en inflations-spiral.

Hela denna taktik att ställa sig avvaktande och se, vart händelseutvecklingen leder, påminner mig om en situation i mitten på 1930-talet. Det uppstod ju en förbättring av konjunkturen här under loppet av 1934, och jag erinrar mig mycket väl, att man då bland företagarna allt mer hörde sådana tankegångar: »Nu sätta vi i alla fall i gång. Nu ha vi dröjt så länge med den investeringen,» — vare sig det gällde ett bygge eller köpa en maskin — »att nu, när det är en viss lättnad, sätta vi i gång». Jag tror att denna allmänna vilja till att ta initiativ gjorde att vi här i landet relativt raskt fingo en omsvängning till bättre konjunkturer. Jag var det året ute i Frankrike och resonerade rätt mycket med industrimän där, och det slog mig, hur oerhört återhållsamma och försiktiga de voro. Det konstaterades, att även där en konjunktursvängning ägt rum, men alla ställde sig avvaktande. Man ville se tiden an och höll sig tillbaka. Det är ett faktum, att den lilla konjunkturförbättring, som hade inträtt, somnade av, och det dröjde länge, innan Frankrike fick en verklig konjunkturförbättring.

Jag vill självfallet inte påstå, att denna återhållsamhet var den enda anledningen, men jag kan inte värja mig för det bestämda intrycket, att konjunkturförbättringen här i landet gick betydligt fortare tack vare den vilja att påskynda omsvängningen som präglade det svenska näringslivet. Jag menar således, att det är av stor vikt, om vi skola komma ur detta stela och bundna system och uppnå en ökad frihet, att vi verkligen målmedvetet planera för detta och begagna varje tillfälle till en lättnad på alla områden.

Jag tycker att skillnaden i ståndpunktstagande, när det gäller lättnader

på regleringarnas område, kommer fram ganska tydligt i den olika inställning, som kom fram i Haganderdelegationens yttrande angående priskontrollen. Där fanns en grupp representanter för näringslivet å ena sidan och en grupp, som huvudsakligen omfattade landsorganisationens och kooperationens representanter, å den andra. När det gällde friläggandet av olika områden från priskontrollen, förordade näringslivets män, att man skulle låta på priskontrollen på ett varuområde, i den mån man kunde räkna med att det icke skulle inträda någon genomsnittlig prisstegring, då priserna gävos fria. Från den andra sidan menade man, att en friläggning av priserna på ett område icke borde ske, och mindre man hade grundad anledning förmoda, att ett frigivande av priserna skulle medföra en prissänkning. Det synes mig vara att gå väl långt att göra detta till huvudregel. Det borde vara en självklar sak, att om priskontrollnämnden har den känslan, att priserna vid frigivande skulle falla, den gör det spontant, utan särskilda direktiv ifrån regeringen. Detta vittnar om att en allt för länge bibehållen priskontroll rent av kan innebära att priserna hållas för högt.

Den avgörande skillnaden mellan regeringens och utskottsmajoritetens inställning å ena sidan och reservanternas å den andra är just denna passivitet i inställningen å deras sida, medan vi mena, att man måste försöka att aktivt utnyttja varje tillfälle till lättnader. Vidare tror jag att man i detta sammanhang måste ha en plan för att kunna bedriva upplysningsverksamhet gent emot allmänheten om vad utvecklingen kan väntas medföra under de kommande åren. Det är också angeläget, att vi göra klart för medborgarna, att en verklig standardhöjning här i landet inte kan åstadkommas, med mindre vi få en effektivisering av produktiviteten. Lönestegringar utan motsvarande produktivitetsförbättring äro, som vi alla veta, skenförbättringar, som endast innebära en försämring av penningvärdet. Men en förbättring av produktiviteten kräver en ständig teknisk utveckling och i nuvarande ögon-

Ang. den ekonomiska politiken.

blick också en smidigare tillämpning av våra arbetstidslagar.

Jag skulle här vilja något närmare beröra detta samband mellan löneproblemen och investeringsproblemen, därför att jag tror att det just nu har en viss aktualitet. Det har ofta sagts, att arbetarnas lönekrav ha utgjort en mycket viktig och värdefull press på arbetsgivarna för att tvinga dem till ökade förbättringar och rationaliseringar. Min högt värderade vän herr Forslund brukar alltid konstatera vad arbetarnas lönekrav har betytt för vår tekniska utveckling, och han har gjort det med ett älskvärt och mycket belåtet leende. Jag skulle vilja säga, att jag ger honom till en viss grad rätt. Om vi gå tillbaka i tiden och se på förhållandena på 1920-talet, är det nog så, att det, när åttatimmarslagen infördes, blev en hård press på arbetsgivarna till rationalisering. Det visade sig, att man genom rationalisering kunde ta igen den produktivitet, som gick förlorad genom den minskade arbetstiden, och att man även kom längre. Jag skulle vilja gå så långt, att jag konstaterar, att även arbetsgivarna själva voro i någon mån överraskade över hur pass goda resultat man kunde komma till genom den rationalisering som då satte in, och den rationaliseringen krävde ju också ett relativt begränsat kapitalutlägg. Sådant som läget nu är, med en högt driven rationalisering inom större delen av den svenska industrien, är situationen mycket mera känslig. En stark stegring av lönerna i nuvarande ögonblick skulle, om man skulle kunna kompensera den genom produktivitetsoökning, kräva vida större investeringar i fråga om både byggnader och maskiner än förr i världen. Kravet på en allmän, hastig lönestegring nu måste ovillkorligen medföra ett utomordentligt stort krav både på vår kapitalmarknad och på våra investeringar, som jag tror skulle kunna bli rätt svårt att bemästra och som kanske skulle leda till en ökad snedvriddning av samhällsbalansen. Jag har velat påpeka detta, därför att jag tror, att läget numera är väsentligt annorlunda än tidigare.

Jag tror man kan säga, att den grund-

läggande tanken i reservationen således är, att vi måste genom eget aktivt ingripande och genom planmässiga lättnader i regleringarna söka komma fram till en friare ekonomi och därmed till slut till en naturlig balans, där tillgång och efterfrågan bestämma prisbildningen. Genom att ställa oss passiva och hoppas på att utvecklingen i världen skall göra det möjligt för oss att åstadkomma den friläggning, som vi önska, skjuta vid tidpunkten för denna alltför långt in i framtiden.

När vi göra dessa avvecklingar av regleringarna, måste vi, såsom det framhållits här, lita till de mera automatiska medlen. Herr Ewerlöf har redan påpekat vikten av en planmässig penningpolitik, som strävar att hålla tillbaka likviditeten på marknaden, och han har också här påpekat räntans betydelse. I det sammanhanget skulle jag också vilja göra en jämförelse mellan höggerreservationen och folkpartiets reservation. De sammanfalla ju till mycket stora delar, och om jag med en musikalisk term skulle karakterisera folkpartiets reservation, skulle jag säga att den utgör en parafra på höggerreservationen, men spelad andante con sordino. Den är mycket försiktig till hela sin läggning för att inte på något vis stöta lyssnarnas öron. Det är bara på en punkt, som det råder en viss dissonans, och där höjs tonen alldeles distinkt i folkpartiets reservation. Det är när det gäller räntan. Man är med om att en rörlig ränta har betydelse, men man är mycket ivrig att understryka faran av stora räntestegringar och av att lämna räntan alldeles fritt spelrum, och man vänder sig där tydligen mot den politik, som man utgår ifrån skulle ha förordats från annat håll, närmast då från högern.

Nu är det ju, som redan framhållits, ingalunda så, att vi från högerhåll nu eller tidigare ha förordat en de höga räntornas politik, men vi ha förordat den rörliga räntan. Vi kunna ju endast konstatera, att folkpartiet har i någon mån närmat sig vår ställning, ty för något år sedan var partiet berett att medge en räntestegring av $\frac{1}{4}$ eller $\frac{1}{8}$ pro-

Ang. den ekonomiska politiken.

cent. Det kallades visst då »teknisk» räntestegring. Nu är man på det klara med att även $\frac{1}{2}$ procents stegring skulle kunna tillåtas. Vi kanske kunna få nöjet att se folkpartiet så småningom komma fram till högerns ståndpunkt, detta så mycket mer som jag tror att vi beträffande räntans höjd ha ganska lika uppfattning. Den punkt, där det skär sig, är frågan om huruvida man skall, när man medger en stegring av räntan, ange något om vad man avser att hålla för ränta. Om jag har fattat folkpartiets reservation riktigt, menas där, att man skall tillåta en stegring av, låt oss säga $\frac{1}{2}$ procent i ett visst läge, men då skall man också ange, att man stannar där. Samtidigt anges det, att räntan har en stor psykologisk betydelse just genom att man skapar en osäkerhet, så att företagarna iakttä ekonomisk försiktighet. Dessa båda uppfattningar synas mig stå i strid med varandra. Jag tror, att om man gör en räntestegring men samtidigt anger att man inte vill gå högre, har man förlorat just en del av den psykologiska effekten. Jag tror att man skall vara på det klara med att rörligheten i räntan just skapar den osäkerhet om vad som kan hända härnäst, som verkar dämpande på företagsamheten.

Sedan vill jag uttryckligen framhålla, att vi för vår del förorda en rörlig ränta utan att ange någon gräns för ränterörelselerna, emedan vi tro att även begränsade räntestegringar ha en mycket stor verkan. Jag vill peka på att t. ex. i Belgien, där man har fört en enligt många mening väl hård »kapitalistisk» politik, har dock utvecklingen gått dit-hän, att den långa räntan efter kriget har successivt fallit. Om vi gå till Schweiz, där man har haft fri räntepolitik hela tiden, så ha inte skiftningarna i räntan där varit särskilt stora, men de ha haft en stark verkan på penningmarknaden. Efter kriget har den långa räntan högst varit uppe i 3,4 procent, och den torde nu ligga omkring 2,7 eller 2,8. Det är sålunda någonting mellan $\frac{1}{2}$ och $\frac{3}{4}$ procent, som man inalles har behövt röra sig med under en period, som i alla fall kännetecknats av

stora kastningar och mycket stor ekonomisk oro i världen.

Jag tror således inte, att man behöver mana fram det de höga räntornas spöke, som herr Näsgård här drog fram. Det har ju plockats fram många gånger i denna kammare för att skrämma allmänheten. Det är inte någon realistisk politik. För man en förståndig penningpolitik, så räcker det med rimliga ränteändringar. Det är nämligen inte så — jag vill än en gång understryka det — att vi anse, att räntan skall vara det enda medlet, som man använder, utan tvärtom är en planmässig politik i fråga om lån och likviditet på marknaden från riksbankens sida det primära. Ändring i räntan skall vara den konsekvens, som inträder på grund av denna politik. Föres penningpolitiken riktigt, åstadkommer man så pass mycket med de övriga medlen, att man kan nöja sig med att laborera med begränsade ränteskiftningar. Jag tror, att det vore sakligt riktigt, om herr Näsgård och hans meningsfränder ville på lång sikt stoppa in den höga räntans spöke i det museiskåp, där det hör hemma.

Herr talman! Jag skulle vilja sluta med att säga, att vad som här framför allt är önskvärt är, att regeringen, som har möjlighet att ta ledningen och kan överblicka förhållandena, måtte mera beslutsamt gå in för en planmässig avvecklingspolitik och utnyttja varje möjlighet att åstadkomma lättnader i regleringar och restriktioner och göra det samtidigt på alla de olika sektorerna av den ekonomiska politiken. Jag tror, att det i själva verket är den enda möjligheten för oss att realisera de önskemål, som enligt vad jag i början anförde dock synas vara gemensamma för oss alla.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Ewerlöf m. fl. avgivna reservationen.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN: Herr talman! Efter den långa föreläsning, som den föregående talaren har serverat, äro kammarledamöterna kanske trötta. I allmänhet brukar man inte

spåra i riksdagen något större intresse för valutapolitiska debatter. Jag skall därför också inskränka mig till några korta randanmärkningar.

Det är ju första gången alla partier utom det socialdemokratiska marschera upp i denna fråga, inte på en linje utan på tre. Men man bör därav inte förledas att tro, att någon ny situation har inträtt. Utskottets utlåtande har ju inte föränletts av någon kungl. proposition utan av ett par högermotioner. Vi trodde, att vi skulle kunna spara det till hösten, men motionärerna voro envetna och ville ha en diskussion till stånd. Som man redan kan konstatera, är utbytet av denna diskussion inte över hövan stort.

Det är klart, att man tror att det blir en ny politik, när lönestoppet och allt vad som hör samman med det upphör i höst. Men för att ta ställning till den politik, som behövs, måste man ju veta dels hur regeringen ställer sig och vilka åtgärder den anser vara erforderliga, dels också hur de enskilda organisationerna ställa sig och vad de vidta för åtgärder. Det kan ju hända, att det inte blir några allvarliga lönebrottningar i höst, och då skulle man kanske kunna nöja sig med den politik, som redan har förts på valutaområdet. Det kan ju också tänkas att det blir allvarliga söndringar i samhället på grund av denna brottning, men man bör ju veta hur det går. Vi veta ingenting om den saken. Här råder inget låt-gå-system — som herr Nordenson eller Ewerlöf sade — där man bara väntar på en sådan signal. Tvärtom råder en vaksamhet, som tar hänsyn till de olika situationernas krav. Vi veta i alla fall för närvarande ingenting om hur det kommer att gå, och därför hänger den här debatten delvis i luften.

Resultatet har blivit att varje parti deklarerar sin mening, men som man kunnat konstatera vid åhörandet av herr Näsgårds tal i dag innebär bondeförbundets reservation ingen svårare avvikelse från vad bankoutskottet och finansministern ha sagt. Om den reservation, som bondeförbundet har antecknat, hade presenterats i utskottet, tror jag nästan vi skulle ha kunnat ta den. Herr Näsgård

Ang. den ekonomiska politiken.

väckte i utskottet ett förslag om att ett visst stycke, som rörde regleringarna, skulle utgå, och av det kunde man dra den slutsatsen, att bondeförbundet ville ha ett ögonblickligt upphävande av de regleringar som återstå. Nu står det i reservationen att man bör ta ett steg i sänder, och det är ju just vad finansministern och bankoutskottet vilja. Vi hade nog kunnat ena oss på den punkten.

Herr Näsgård sade, att bankoutskottet går längre än finansministern i regleringsvänlighet — ett nytt uttryck i det politiska livet — men det kunde han inte styrka genom något citat eller någon hänvisning till vad någon ledamot i bankoutskottet hade sagt. Vi äro inte mera regleringsvänliga eller mindre än finansministern. Vi äro precis likadana som han — vi vilja ha bort regleringarna så fort som det är möjligt.

Beträffande folkpartiets reservation har en tidning, som visserligen då och då avsvär sig allt beroende av folkpartiet men som väl ändå får anses vara dess huvudorgan, i dag sagt, att äntligen föreligger det här ett alternativ till den valutapolitik, som regeringen och socialdemokratien föra. Det var ju ganska egendomligt, att herr Nordenson i dag sade, att folkpartiets reservation bara var en parafras på högerreservationen. Den uppfattningen är ju diametralt motsatt den, som Dagens Nyheter har företrätt, att här äntligen föreligger ett alternativ till regeringslinjen. Jag tror, att herr Nordensons omdöme är riktigare än Dagens Nyheter. Ett alternativ, vad är det för någonting? Det skall väl vara en klar linje, som väsentligt avviker från den regeringen följer och som anger både målen och vägarna. Jag kan inte inse att det i folkpartiets reservation på något klarare sätt än som sker i utskottets utlåtande, i högerreservationen eller i bondeförbundsreservationen säges ut, vad det är fråga om. Det säges i folkpartireservationen beträffande utredningen om ett långtidsprogram, att man bör »ta avstånd från tanken på en socialistisk och principiellt regleringsvänlig politik». Är det detta, som skall vara ett al-

Ang. den ekonomiska politiken.

ternativ? Det bör i så fall sägas, att vad regleringspolitiken beträffar, så är den inte socialistisk. Den har ingenting alls med socialism att göra. I så fall skulle ju alla partier här i riksdagen vara socialistiska, ty när regleringspolitiken infördes i början av kriget, voro alla ense om att den var nödvändig. Det bör också sägas, att regeringen och det socialdemokratiska partiet här i riksdagen inte vilja ha kvar några regleringar längre än som är nödvändigt. Båda dessa folkpartieser hänga alltså i luften, och något alternativ till den regleringspolitik som förs och kommer att föras föreligger inte i det där uttalandet. Vi vilja ha frihet i handeln så långt sig göra låter, och det trodde vi att folkpartiet var med oss om.

Herr Nordenson har pekat på Frankrike och framhållit, att här i Sverige gick det så mycket fortare att komma till bättre förhållanden än i Frankrike, där man hade hårda regleringar. Det är ju ganska lustigt mot bakgrunden av den politik, som förts i högertidningarna här i landet. De ha utpekat Sverige som ett socialistiskt regerat land, där den fria företagsamheten är bunden i hårda bojor, vilket skulle hindra utvecklingen. När herr Nordenson är i tagen, erkänner han, att här är det mycket bättre än i andra länder, där man ändå har en borgerlig och allt annat än socialistisk regering.

Jag tycker som sagt, att det folkpartistiska alternativet svävar på målet. Folkpartisterna vilja ha frihet, och det vilja vi också, det vill högern och det vill bondeförbundet. Herr De Geer sade här, att det fanns någon baktanke bakom detta, att inte vi vilja stjälpå alla återstående regleringar så fort som möjligt — man vill tydligen ha kvar dem som en socialistisk biljett till framtiden. Detta är ganska egendomligt sagt, när regeringen har avskaffat nästan alla regleringar. Det är inte många kvar. Regleringarna på mjölk och smör, fläsk och allt vad det var äro borta. Av kaffe ha vi litet för litet med påföljd att man får lov att reglera det, men just i dagarna ha vi ju sett åtgärder vidtas, som peka mot

en större frihet även på detta ömtåliga område.

Herr Nordenson, som ju förde högerns talan, tyckte också, att man när det gällde att avskaffa regleringarna skulle ta ett steg i sänder och inte kunde ta allt på en gång. Det kan jag för min del instämma i. Vi böra ta ett steg i sänder. Det säger bondeförbundet också i sin reservation.

Regeringen har ju utlovat en utredning om denna sak. Jag vet inte, om det var herr Nordenson eller herr De Geer, som misstrodde den där utredningen och menade att den skulle dra ut på tiden, så att vi inte skulle få någon klarhet i saken, förrän det var för sent. Jag vet inte, varför man skall behöva misstro finansministern på detta område. Han har väl lika stora önskningsar han som högern och folkpartiet att få klarhet i saken, och om han vill företa några åtgärder, så vill han väl göra det i tid, så att de få den verkan som avses. På den punkten kan jag alltså inte se någon avgörande motsättning, som skulle kunna motivera, att man betecknar folkpartiets reservation som något strålande alternativ, vilket för in något nytt i diskussionen. Vi vilja, som jag har sagt förut, ha så stor frihet som möjligt. Det vill finansministern.

Man frågar sig då: Var ligger alternativet? Skall det vara i de betraktelser, som göras rörande räntan? Herr Nordenson har ju redan konstaterat, att de äro litet svävande. Folkpartiet vill ha, som det säger, en viss rörlighet — alltså inte fullständig rörlighet. Jag har många gånger deklarerat här i kammaren, att jag principiellt är med på den linjen, att en viss rörlighet i räntan skall vara medgiven riksbanken. Jag är alltså med om det programmet. Men rörlighet i räntenivån är ju inte allt som erfordras, för att man skall kunna komma fram till det resultat, som folkpartiet vill nå i sin reservation. Riksbanken, som herr Bergvall tillhör, har ju under flera år som substitut för räntehöjningar bedrivit operationer i den öppna marknaden. Är det meningen, att vi skola släppa det programmet, att vi skola lita

Ang. den ekonomiska politiken.

bara till räntan? Då frågar man: Hur långt vill folkpartiet gå i fråga om räntan? Det står något om att en kvarts eller på sin höjd en halv procents höjning skulle folkpartiet anse erforderlig för att man skulle kunna uppnå vissa mål. Det finns tydligen en viss räddhåga. Jag tror, att om man skulle anställa en omröstning bland folkpartiets valmän ute i landet, skulle nog de rösta för ett bibehållande av de nuvarande låga räntorna. Jag tror, att om man bara använder räntehöjningen för att rädda en farlig situation — t. ex. om det blir en allmän lönestegring — så kommer nog en halv procent att visa sig vara för litet.

Det har talats om skatterna. Dem vilja ju alla sänka, det vilja till och med socialdemokraterna, att döma av finansministerns uttalande. Det är tydligen bara den skillnaden, att finansministern vill sänka dem för de lägre inkomsttagarna, under det att folkpartiet och högern vilja sänka dem för de högre.

Jag tycker alltså inte alternativet är så klart, att man kan ta emot det med den förtjusning, som Dagens Nyheter har gjort. I reservationen ställas två principer upp. Den ena är den marknadsushållning som folkpartiet vill gå ut ifrån, och den andra är den centrala dirigering som regeringen bedriver. Vi kunna tydligen inte vara färdiga att avskaffa alla regleringar med detsamma. Folkpartiet vill tydligen ha kvar hyresregleringen, fastän det pratar vitt och brett om att vissa fastighetsägare skola ha ersättning för de ökade utgifterna. Folkpartiet vill både det ena och det andra, men vill tydligen inte säga ut riktigt, hur det vill ha det. Och inte vill det ha socialism heller, men vad är socialism för någonting? Om man, som folkpartiet tydligen gör, betraktar statsreglering som socialism, så är ju räntehöjning också en sorts socialism. Det är en socialism, som ingriper på alla mänskliga områden. Varför skola räntehöjningar vara något mera eller mindre än andra regleringar?

Det är ju framför allt högern, som har avsett att få en diskussion till stånd,

som skulle kunna klara stämningen. Jag kan inte påstå, att läget är väsentligt klarare efter herrar Ewerlöfs och Nordensons anföranden. Vi äro inte på det klara med annat än att de vilja ha lån i öppna marknaden, vilket de kanske få snart nog, och att de vilja ha räntehöjningar. Men även högern vill ha sina regleringar. Jordbruket t. ex. skall inte ha någon frihet. Där skall man hålla på och reglera. Om den där friheten från alla regleringar är något salighetsmedel, så kan jag inte förstå varför den inte skulle vara det även beträffande jordbruket. Högern går tydligen längre än folkpartiet i frågan om räntehöjningar. Man skall låna i den öppna marknaden, och den räntenivå, som blir en följd av detta, skall accepteras. Det är högerns formel. Man skall acceptera denna ränta, vilken den än blir. Tydligen är den där upplåningen i allmänna marknaden högerns stora salighetsmedel. Riksbanken har ju hittills bedrivit en motsatt politik. Den har försökt reglera även räntan, och den har försökt hålla en viss balans i hela systemet, reglera marknaden och hålla räntan nere. Det gör man strängt taget i alla länder, även dem, där om inte högern så i alla fall borgerliga partier sitta vid makten. Om vid nästa engelska val högern får majoritet, så tror jag inte Churchill, om han blir premiärminister, kommer att gå in för några högre räntor. Han kommer att försöka hålla räntorna nere. Men högern vill tydligen låta de krafter, som finnas i samhället, spela fritt. Herr Nordenson talade om Belgien. Där förs det en väl hård kapitalistisk politik, sade han. Här vill han tydligen ändå släppa de kapitalistiska krafterna lösa, som säkert skulle driva upp räntorna vida över vad som kan vara samhällsnyttigt här i landet.

Jag är som sagt vän av en rörlig ränta, men jag kan aldrig vara med om att godkänna högerns låtgåpolitik, som tydligen har ett enda synbart syfte.

Högern vill också, att riksbanken, som herr Nordenson sade, skall återfå sin självständiga ställning. Vad menas med det? Vad är det för en självständig ställ-

Ang. den ekonomiska politiken.

ning, som riksbanken har? I alla tider har riksbanken samarbetat med regeringen. Visserligen har riksdagen velat markera en viss självständighet genom att den själv utser ledamöter i bankofullmäktige, men regeringen har ju sedan lång tid tillbaka utsett ordförande för dessa. Meningen torde väl då vara, att det skall finnas en samverkan mellan regeringen och riksbanken. Jag vill inte uttala mig om huruvida regeringen har övat för starkt inflytande på riksbanken under några år, men jag tycker inte det har varit till någon nackdel för det svenska folket. Det bör finnas ett sammanhang mellan den ekonomiska politik, som regeringen för, och den valutapolitik, som riksbanksfullmäktige föra. Det har bankoutskottet många gånger uttalat, och utskottet har i direktiven för en kommitté, som tillsattes för många år sedan och som skulle utreda bland annat frågan om den statliga affärsbanken, uttalat, att man framför allt skall försöka få fram större klarhet om sammanhanget mellan penningpolitiken och den ekonomiska politik, som regeringen för. Jag tycker inte man kan säga, att kommittén har tagit det problemet så allvarligt. Kommittén har inte sagt ett ord om just det problemet. Den har utrett frågan om en statlig affärsbank, men den har inte lyckats finna en lösning beträffande det andra problemet. Men hur man än ställer sig till den saken, bör det väl vara naturligt, att i den samverkan, som bör råda mellan riksbanken och regeringen samt statens organ över huvud taget, regeringen bör vara den, som har ledningen. Skola bankofullmäktige lyda regeringen, eller skall regeringen lyda bankofullmäktige? Det är ett problem, som jag inte har ansett mig böra ställa, men som man måste ställa efter de uttalanden, som ha gjorts här från högern.

Det är viktigt att betona detta sammanhang i den ekonomiska politiken, men det vore en galenskap att göra gällande, att regeringen skall föra en sorts ekonomisk politik och bankofullmäktige en annan sorts. Det bör väl vara samma politik, den som dirigeras från palatset här mittemot och den som dirigeras

från kanslihuset. Högern vill tydligen ha ett krig på kniven dem emellan och menar att riksdagen skulle stå på riksbankens sida gentemot regeringen. Det är en utveckling, som knappast kan sägas vara lycklig för nationen, eftersom regeringen har utgått ur riksdagsmajoriteten. Denna kan ju inte på ett sätt stå bakom regeringen och föra dess politik och på ett annat sätt stå bakom bankofullmäktige och föra en politik, som strider mot regeringens. Jag tror, att det där är önskedrömmar, som högern för till togs. Den naturliga utvecklingen är, att bankofullmäktige och regeringen gå hand i hand och föra samma politik.

Under alla förhållanden tycker jag inte, att vare sig högern eller folkpartiet har gett några signaler, som kunna betecknas som ett strålände alternativ. De sluta ju i stort sett med att tillstyrka bifall till den där utredningen, som finansministern har utlovat. Det finns i högerreservationen och i folkpartiets reservation många tänkvärda saker, som för övrigt stå även i bankoutskottets utlåtande, fastän uttryckta med andra ord. Jag kan instämma i alla dessa uttalanden, men jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr NÄSGÅRD (kort genmäle): Herr talman! Herr Åkerberg är mycket kompromissvänlig i dag, när han yrtrar sig här i kammaren, men han var det inte, när vi hade justeringssammanträde i utskottet. Det första yrkande jag ställde blev ganska tvärt avvisat. Det gällde just den punkt på sidan 10, där utskottet skriver, att man intill årets slut bör i stort sett bibehålla regleringarna. Det var det vi vände oss emot. Vi ha skrivit på ett annat sätt, och vi ha ansett, att vi närmare följt Kungl. Maj:ts proposition nr 237 än utskottet gör. Efteråt ha vi blivit ännu mer övertygade därom. Om nu t. ex. byggnadsministern lättar på byggnadsregleringarna i höst, vilket alla människor anse mycket önskvärt, och så kanske handelsministern lättar på kafferansonerings, då står bankoutskottet där med sin pessimism! Men

om herr Åkerberg nu ansluter sig till vår linje, som det tycktes framgå av hans anförande, så har jag naturligtvis ingenting att invända emot det.

Herr NORDENSON (kort genmäle): Herr andre vice talmannen lyckades totalt missförstå vad jag sade om Frankrike. Han gjorde gällande, att jag skulle ha sagt, att i Frankrike råda hårda regleringar och att det vore så mycket bättre i Sverige. Jag gjorde en jämförelse mellan situationen på 1930-talet inom företagavärlden i Sverige och Frankrike, och jag ville göra gällande, att jag funnit en större villighet att ta initiativ och risker hos de svenska företagen än hos de franska i samma läge, där man mera ville avvakta utvecklingen och se tiden an. Jag ville också göra gällande, att detta hade bidragit till att vändningen i konjunkturen gick fortare i Sverige än i Frankrike. Jag gjorde den parallellen, därför att jag menar, att här föreligger något likartat. Vår regering och vårt majoritetsparti vilja alltför mycket avvakta vad som händer ute i världen i stället för att själva ta initiativ. Jag skulle önska, att regeringen här hade litet mer av den anda, som de svenska företagen hade på den tiden.

Man säger, att vi vilja behålla prisregleringen och äro med om att ta ett steg i sänder. Ja, just att man gör det anse vi viktigt. Vi ha flera gånger haft uppe förslag här om prolongation av regleringslagar, och vi ha då yrkat på uppmjukningar, som vi ha ansett kunde komma i fråga, men dessa ha avvisats. Där är ett exempel på att hur man, som jag menar, steg för steg bör kunna uppmjuka dessa regleringar, så att vi närma oss den fria ekonomien. Det är ett steg i den riktningen, som vi avse.

Herr EWERLÖF (kort genmäle): Herr talman! Också jag anser mig uppkallad av herr andre vice talmannen. Jag konstaterar, att han alltjämt intar den ståndpunkten, att vi i dag just ingenting veta, utan att vi senare få veta, hur regeringen

ställer sig och hur parterna ställa sig, och att vi först därefter över huvud taget kunna veta någonting.

Vi inom högern ha ju med vår framstöt önskat, att det skulle bli möjligt för riksdagen som sådan att också få ge uttryck för att den vill och önskar någonting. Men det är herr andre vice talmannen fullständigt främmande för. Jag tror, att det mest betecknande i hans anförande var, när han sade om finansministern: »Vi äro precis likadana som han.» Ordagrant så föllo hans ord. Det innefattar hela den visdom, som herr andre vice talmannen är beredd att prestera i detta sammanhang: »Vi äro precis likadana som han.» Någon egen mening tillåter man sig över huvud taget inte att ha. Och vad värre är, man tycker tydligen att även andra borde avhålla sig ifrån att ha någon annan mening än finansministern. Jag tycker nog, att herr andre vice talmannen, om han hade läst akterna i detta ärende litet noggrannare, borde ha kunnat erkänna att här i själva verket föreligga alternativ, både vad högern beträffar och vad folkpartiet beträffar. Om sedan dessa alternativ äro strålande eller inte, vill jag inte yttra mig om, men nog är det alternativ, som äro framlagda.

Nu menar herr andre vice talmannen att vi alla äro eniga, ty alla säga vi att vi vilja ha frihet så långt sig göra låter, och om vi alla äro överens om detta, så är ju allting gott och väl. Som om det inte vore just innebörden av »så långt sig göra låter», som i detta fall är det avgörande! Det är ju i det hänseendet, som vi ha försökt prestera ett alternativ.

Vad slutligen herr andre vice talmannen sade om räntan gick ju precis i de där gamla tongångarna, som jag hade hoppats man skulle försöka komma ifrån för att verkligen kunna föra en saklig debatt i dessa frågor. Med herr andre vice talmannens uttryckssätt — talet om högerns låtgåpolitik, önskan om höga räntor och allt detta — är det i själva verket ganska meningslöst att fortsätta en diskussion med honom. Han ansåg för sin del det tillfälle, som på detta

Ang. den ekonomiska politiken.

sätt beretts riksdagen att få diskutera dessa frågor, såsom tämligen värdelöst. Jag ger honom rätt i det såtillvida, att diskussionen blir värdelös, om man på det sätt, som herr andre vice talmannens anförande tycktes ge vid handen, inte vill ta saker och ting på allvar och tillmäta de framförda argumenten det värde de ha.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN (kort genmäle): Herr talman! Det var tre ledamöter, som läto sig uppkallas till replik.

Herr Näsgård tycktes ha missuppfattat vad utskottet har sagt. Utskottet har inte avsett att ge några direktiv åt finansministern, att han skall bibehålla regleringarna till årets slut. Om finansministern finner att de kunna avskaffas tidigare, skall han inte av bankoutskottets uttalande kunna utläsa något hinder för ett sådant vällovligt uppsåt.

Herr Nordenson menade, att han beträffande jämförelsen med Frankrike inte hade uttalat sig om den svenska regeringens insatser, utan att det skulle ha berott på de svenska företagen, att det gick så mycket bättre här än i Frankrike. Ja, men vi ha ju ett socialistiskt system i Sverige. Hur duktiga företagen än äro, så skulle den tvångströja, som regeringen sätter på dem, vara ett hinder. Herr Nordenson får nog erkänna, att han hoppade över skacklarna och fällde ett uttryck, som kan utnyttjas emot honom.

Herr Ewerlöf var arg. Han menade, att också riksdagen skulle få veta något. Men ha vi fått veta något i denna debatt? Inte har herr Nordenson omtalat något, som vi inte visste förut. Och när herr Ewerlöf antyder, att vi bara äro såsom dockor som nicka, när finansministern drar i en tråd, så har han fel. Jag sade för övrigt inte, att vi voro »likadana som han». Jag sade, att vi i en viss fråga hade samma uppfattning som finansministern har. Det tycker jag är en väsentlig skillnad.

Vad slutligen beträffar det låtgåssystem, som vi skulle ha beskyllt högern

för — något som gjorde, att herr Ewerlöf inte längre kan diskutera med mig — vill jag bara påminna om att det var någon av högerns talare, som här beskyllde regeringen för att tillämpa ett låtgåssystem. Skulle det kunna vara en större förolämpning att tala om låtgåssystem när det gäller högern än när det gäller regeringen?

Herr DE GEER: Herr talman! Utskottets värderade talesman polemiserade mot mig genom att beröra en ledande artikel i Dagens Nyheter, som jag tyvärr inte har läst, och jag polemiserade mot honom beträffande folkpartiets till utskottsutlåtandet fogade reservation, som han tydligen inte har läst eller i varje fall har läst mycket flyktigt.

Herr andre vice talmannen sade bland annat, att regleringarna äro på god väg att avskaffas — vi ha ju egentligen inga kvar. Jo, vi ha kvar byggnadsreglering, priskontroll, hyresreglering, valutareglering o. s. v. Och det väsentliga är vad som står i utskottets utlåtande på s. 11, om att dessa regleringar — således de kvarvarande, som vi vilja avskaffa fortast möjligt — torde »bli av ökad betydelse för den samhällsekonomiska balansen». Detta yttrande i utskottets utlåtande tyder inte på någon villighet att avskaffa regleringarna inom en nära framtid.

Visserligen är jag inte »arg», men jag tycker, att herr andre vice talmannen behandlade mig felaktigt, när han sade, att jag talade för lägre skatter för de stora inkomsttagarna. Vad var det jag gjorde? Jag anförde ett konkret exempel från ett järnbruk, där arbetarna visade bristande villighet att arbeta på övertid eller på söndagarna, när det gällde att få fram en exportorder, och jag sade, att deras ovillighet i stor utsträckning baserades på de höga skatterna. Kunde de få sin övertidsersättning vid sidan av avlöningskuvertet, framhöll jag, då skulle de gärna arbeta över. Att säga detta är väl inte att tala för de större skattebetalarnas intressen.

Herr Nordenson började sin replik till mig med en musikalisk fras. Jag måste

tyvärr erkänna, att jag är fullständigt omusikalisk och inte begrep vad han menade, men kontentan var i alla fall, att vi voro så till ytterlighet försiktiga, när det gällde att tala om räntan. Ja, herr Nordenson, försiktighet är en dygd, det äro vi väl alla överens om, och det finns få saker, som äro så farliga på just det ekonomiska området som alltför kraftiga ränterörelser. Vi ha inte rekommenderat rörlig ränta som enda medel. Vi ha talat om penningpolitiken och fört ett ganska försiktigt resonemang, när det gällt räntan, dels av sakskäl, dels även av psykologiska skäl, vilka också herr Ewerlöf berörde.

Här kan man verkligen säga, att som man ropar i skogen får man svar. Det gäller mig och herr Ewerlöf. Vi påpekade de fördomar och den dimbildning, som förekom i fråga om räntepolitiken. Inte trodde jag vi skulle få bekräftelse på det omedelbart i denna kammare, men det fingo vi i herr Näsgårds anförande, när han sade ordagrant: »Vi ha ingen tilltro till att reglera det ekonomiska livet räntevägen.» Det är ju att till ytterlighet förenkla hela den argumentation, som ligger bakom såväl högerns som folkpartiets reservationer.

Jag vill förtydliga vad jag tidigare sade, när jag rekommenderade, att vissa sektorer på hyresmarknaden skulle lämnas fria. Jag åsyftade just fall, då standardförbättringar i äldre hus genomförts, varvid hyresgäster och hyresvärdar äro överens om hyresstegring. Men när man går till myndigheterna för att få denna beviljad, snegla de alltid på motsvarande standard, som har tillkommit under helt andra betingelser vid ett annat penningvärde. De äro rädda för att det skall bli en snedvridning av hyresläget, om de bevilja hyreshöjningar, som äro betingade av dagens kostnader. Jag menar, att myndigheterna på detta område borde få friare händer att tillämpa en mera liberal politik. Det kan, som jag sade tidigare, behövas en livligare investeringsverksamhet på bostadsområdet i enskild regi, när den enskilda investeringsviljan på andra håll visar tendens att slappas.

Ang. den ekonomiska politiken.

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! Debatten har ju, såsom de ärade kammarledamöterna ha kunnat konstatera, varit ovanligt stillsam för att röra sig om ett ämne, som ännu för ett och ett halvt år sedan hade en ovanlig förmåga att sätta känslorna i svallning också i denna annars så lugna kammare. Jag skall inte ett ögonblick uttala ett önskemål om att komma tillbaka till de mera heta sammandrabbningarna. Jag tror, att det är en stor tillgång för oss alla, att atmosfären har blivit lugnare, så att man kan resonera tvärs över partigränserna på ett annat sätt än som var möjligt för ett par år sedan.

Herr Åkerberg har väl rätt i att det inte har förekommit några särskilt uppseendeväckande nyheter i denna debatt, och jag skall genast lugna herr Åkerberg med att säga, att icke heller mitt anförande kommer att inrymma några uppseendeväckande nyheter. Jag har tagit till orda mest därför, att något väl ändå bör sägas från regeringsbanken när dessa viktiga frågor behandlas.

Det finns emellertid i folkpartiets reservation ett uttalande, som på sätt och vis är en nyhet — även den enligt min mening av glädjande natur. Det är när det i reservationen nederst på s. 23 säges: »En betydelsefull fråga gäller, om ett statligt budgetöverskott bör eftersträvas under goda konjunkturer för att förhindra, att en överkonjunktur med bristfenomen uppkommer. Enligt vår mening tala starka skäl därför under en tid, då man kan säga, att överfull sysselsättning råder, vilket varit fallet under senare år.» Så kommer följande, som jag anser vara av mycket stort värde, att folkpartiet har slagit fast — om det nu bibehåller denna ståndpunkt till på torsdag, vilket jag ju inte med säkerhet vet: »Att innan den samhälls-ekonomiska balansen med full säkerhet återställts tillgripa en finanspolitik, som

Ang. den ekonomiska politiken.

innebär att staten för löpande utgifter får låna hundratals milj. kr. under ett år, kan icke vara välbetänt.» Vi notera med tillfredsställelse denna maning till en försiktig skattepolitik, och jag tror att detta kanske är det mest värdefulla som har inträffat under denna debatt och vid utskottsbehandlingen.

Om jag sedan, herr talman, skall göra några randanmärkningar om debatten, vill jag gärna liksom herr Åkerberg reagera, när man från oppositionens sida säger, att regeringspolitiken är ett uttryck för passivitet, under det att oppositionen företräder en aktivitet, en handlingslinje som går ut på att man vill avskaffa regleringarna så fort det låter sig göra. Det är väl nästan att vända upp och ned på det faktiska orsaksammanhanget. Det förhåller sig ju i stället på det sättet, att möjligheterna att avveckla regleringarna bero på att man närmar sig den samhällsekonomiska balansen. Regleringarna äro ingenting annat än uttrycken för att man behöver klara den samhällsekonomiska balansen med stöttor. Enda förutsättningen för att få bort ransoneringar, importregleringar, valutarestriktioner, byggnadsregleringar och ingripanden på lönemarknaden är här att vi föra en sådan politik, att vi få en ekonomisk jämvikt i landet, utan att använda dessa stöttor. En sådan ekonomisk politik var det som regeringen förelade 1948 års riksdag. Vid denna presenterades i detalj alla de åtgärder, som sedermera ha sammanfattats under namnet stabiliseringspolitiken. Det var intet uttryck för en passivitet, det var intet undanglidande från att vidta impopulära åtgärder. Det var, såsom herrarna erinra sig, de indirekta skatterna, det var en skärpning av investeringsbegränsningen och investeringsregleringen, det var en fortsatt importreglering, det var bibehållande av ransoneringarna så länge som bristsituationen nödvändiggjorde det, det var rekommendationer till inkomststabilisering med allt vad det innebar av uppoffringar för landets jordbrukare, men i första hand givetvis för landets löntagare. Att säga att detta är en

passiv politik, en låtgåpolitik, är ju närmast någonting fantastiskt. Enligt vår mening skulle det ha varit mycket bekvämare att driva den gamla liberala ekonomiens politik och återställa jämvikten med användning av de höga räntorna och de därmed förenade riskerna för sysselsättningen. Det hade varit de korslagda armarnas politik, och hade den socialdemokratiska regeringen och riksdagsmajoriteten använt denna metod att återställa stabiliteten, skulle man möjligen ha kunnat rikta anmärkningen mot oss för bristande aktivitet.

Jag tror, att vi skola ha detta sammanhang klart för oss. Det finns ingen annan möjlighet att återställa friheten hos ett näringsliv, vars frihet är beskurten på grund av bristen på varor, än att öka mängden av varor. Produktionsökningen har varit förutsättningen för både ransoneringarnas upphävande och återställandet av den frihet inom näringslivet, som vi alla vilja återställa. Den politik, som vi år 1948 inbjödo Sveriges riksdag att ta ställning till, var en politik, som lade i botten kravet på en produktionsstegring, det som enligt vår mening var det väsentliga. Sedan sade vi: Om vi genom svenska folkets ansträngningar få ökningar i produktionen och om vi under den tid som produktionsökningarna pågå låta bli att använda en ökad andel av produktionens resultat till inkomststegringar, utan i stället spara, skola vi lyckas klara situationen och då kommer också den naturliga följd, att ransoneringar, regleringar och konsumtionsingripanden försvinna. Det är detta program som har följts, och det är därför som vi med stor tillfredsställelse nu kunna konstatera, att ransoneringarna och regleringarna vika.

Det som man sedan kan diskutera är, vad man skulle ha tagit först — om man skulle ha börjat med exempelvis räntefriheten eller om man skulle ha gjort som regeringen gjorde. Vi trodde, att det var viktigt att först ta bort konsumtionsregleringarna. Det var de som kändes mest tryckande för den enskilde medborgaren och som kanske också där-

Ang. den ekonomiska politiken.

för bidrogo till att skapa en otrivsel, som var produktionshämmande. De ha nu försvunnit praktiskt taget alla. Vi ha vidare tänkt oss att som nästa steg öka investeringarna. Vi tro, att det också därvidlag är viktigt, att man ser till att investeringsnivån är så hög som det över huvud taget finns ekonomiska förutsättningar för; men vi måste vara så försiktiga, att vi inte krypa ovanför den gräns som arbetskraftstillgången sätter. Så ha vi lättat på priskontrollen, allt efter som mängden av varor har gjort detta både nödvändigt och lämpligt. Beträffande importrestriktionerna veta ju kammarens ledamöter, hurusom vi ha tagit steg, som kanske till och med föreföllo djärva för åtskilliga av näringslivets egna representanter. Jag kan bara be att få uttrycka min glädje över att åtgärderna för att frilista och andra åtgärder för att återställa handelsfrihet ha gått programenligt. De ha gått utan störningar, och det är mig också angeläget att här inför riksdagen få vitsorda, att vi i alla dessa strävanden ha haft ett icke oväsentligt stöd i näringslivets organisationer, som icke ha tvekat att ställa sig på frilistningslinjen gentemot de uppdykande krav på skyddsåtgärder, som ligga så nära till hands även för näringslivets folk, när depressiva tendenser uppträda.

Det är vad som har hänt. Vi ha försökt pressa fram en produktionsökning. I den mån denna har gett resultat har man släppt loss. Vi ha släppt loss konsumtionsransoneringarna, vi ha släppt loss en del investeringsbegränsningar, vi ha minskat på importrestriktionerna, och på vissa områden är nu priskontrollen praktiskt taget borta.

En stor och betydelsefull stötta bortfaller den 1 januari 1951, nämligen den stötta som vi ha kallat för inkomststabiliseringen eller avtalsprolongeringen. Det är givet att det är ett nytt steg fram emot en ökad rörelsefrihet inom det ekonomiska livet — lika riskabelt, säga somliga, som när liberaliseringstendenserna på utrikeshandels område slog oigenom föregående höst. Jag för min del är övertygad om att parterna på arbets-

marknaden komma att utnyttja den frihet, som då blir rådande, lika klokt som man har utnyttjat den frihet, som vunnits på utrikeshandels område. Jag tror, att man ganska väl har klart för sig både vilka möjligheter man har och var gränserna för inkomststegringarna gå.

Mot bakgrunden av denna faktiska utveckling, som väl ingen lär kunna bestrida, är det onekligen ganska överraskande, när man i dagens debatt här möter ett påstående om att regeringen skulle lida av bristande vilja till aktivitet och att denna bristande vilja till aktivitet alldeles särskilt skulle ta sig det uttrycket, att vi inte skulle släppa loss näringslivet, då så visar sig möjligt.

Nu säger man: Allt detta är kanske bra, och det kan hända, att man inte kan invända så mycket mot vad som inträffat, men ni skulle ha börjat på ett annat sätt, ni skulle ha släppt räntan fri. Det är på den punkten som meningsskiljaktigheterna för närvarande råda. Jag vill genast deklarerera, att vi där ha en annan principiell uppfattning. Vi ha den uppfattningen, att det gäller precis detsamma om priset på penningen som om priset på andra förnödenheter. Om vi ha en knapphetssituation, där man måste strävt hushålla med de resurser som man har, inför man ett ransoneringssystem när det gäller livsviktiga varor såsom smör och bröd och kött och socker. Det är inte konstigare att man säger: I en knapphetssituation, där investeringsviljan är mycket större än tillgången på sparande, kan man inte låta priset på penningen bli avgörande för var investeringarna skola göras, ty då är det inte säkert att de riktiga investeringarna bli gjorda.

Det är denna politik som vi ha fört. Vi ha låst fast priset på penningen, vi ha fört den fasta räntans politik, och så ha vi ransonerat kapitalflödena. Jag är fullt medveten om att det är en farlig ransonering, ty det finns inga möjligheter för en överordnad myndighet att här undvika att begå misstag. Och ingen skall bli gladare än jag, då vi

Ang. den ekonomiska politiken.

komma i en situation av samma typ som den, som vi befunno oss i, när vi kunde avskaffa ransoneringarna på andra områden, och då vi kunna säga: Nu råder i detta land ungefärlig jämvikt mellan sparande och investeringar, och därför ta vi bort den form av kontroll som vi hittills ha haft i den fasta räntans politiik, kombinerad med en hård investeringskontroll. Men innan vi ha kommit dithän, kommer den regering, som sitter, icke att låta sig lockas ut i någon lek på detta område. Jag måste säga, att folkpartiets reservation, som jag nyss har berömt i fråga om en punkt, är fullkomligt obegriplig, när den talar om räntan. Vad är det reservanterna säga? Jo, det är helt enkelt, att de tänka sig, att riksbanken skulle föra något slags låtslek med Sveriges näringsliv och säga: »Nu höja vi räntan bara en kvarts procent», och då skall Sveriges näringsliv tro: »Nu kommer banken att höja räntan med en halv eller tre kvarts procent. Banken säger visserligen en kvarts procent, men det skall uppfattas som en signal till fortsatt räntestegring.» Men sedan skall det inte bli någon räntestegring.

Ärade kammarledamöter! Jag har haft alldeles för nära kontakt med representanter för Sveriges näringsliv under de år, jag har haft nöjet — om det skall vara något nöje — att sitta i regeringen, för att jag skall tro, att denna låtslek skulle ha någon som helst betydelse. Och om den skulle ha det, vart skulle vi då komma? Genom de små variationerna skulle vi släppa spekulationerna lösa på obligationsmarknaden, och det skulle leda oss långt ut i besvärligheter.

Jag skulle mycket väl förstå, om man säger att en rörlig ränta är ett utmärkt vapen till värn för en fast obligationskurs, ty om man har en rörlig ränta, som varierar mellan en halv och en kvarts procent, kan man brännmärka spekulanter, och man kan föra en riksbankspolitik, som kan tvinga spekulanterna ut ur marknaden. Det skulle jag ha förstått, och det kunna vi naturligtvis resonera om. Men att tänka sig, att

man skulle kunna föra en räntepolitik, som skulle skrämra spekulanterna med någonting, som eventuellt skulle komma att inträffa men som man samtidigt säger aldrig skall inträffa, och att detta skulle ha inverkan på investeringsvolymen i landet, det tror jag är en fullkomlig illusion.

Högers linje föreföll mig klar, när jag läste reservationen. Jag har blivit litet mindre säker nu, sedan jag har märkt att herrarna krypa så nära folkpartiets linje, att jag nästan inte kan se någon skillnad på herrarna. Men det är möjligt, att det i botten finns en medveten vilja att använda räntestegringen som en investeringsbegränsningsfaktor, och är det så, avvisa vi den tanken, ty vi tro inte på den. Vi tro inte på den, förrän vi ha kommit i ett jämviktsläge, där vi ha en rimlig proportion mellan investeringar och sparande.

Det har här som exempel nämnts ett land, nämligen Belgien, som skulle ha fört en annan och rörlig räntepolitik. Det är riktigt. I Belgien hade man, när kriget tog slut, en räntefot av ungefär 4 procent på de långa statsobligationerna. Man lät marknadsläget bestämma storleken av räntan och kom under 1948 upp till 4,75 procent. Därefter har räntan i Belgien fallit, men fortfarande är den ganska hög. Räntan på de långa obligationerna var i februari i år 4,44 procent.

Jag undrar om herrarna böra använda Belgien såsom ett exempel för Sverige. Vad hände där till följd av denna de höga räntornas politik? Man kan för närvarande icke i Belgien upptäcka tecken på att de kunna bemästra den fulla sysselsättningens politik, och därmed är jag tillbaka till det som jag tror är väsentligt för all ekonomisk debatt. Friheten kan inte återställas med mindre än att produktionen stiger. Produktionen kan inte bli fullständig med mindre vi ha produktionskrafterna sysselsatta, och den viktigaste produktionsfaktorn i vårt land och i alla länder är arbetskraften. Det väsentliga är att vi ha full sysselsättning. En ekonomisk politik, som lyckas driva fram den fulla

sysselsättningen, kan ha sina obehag och sina risker, men jag tillåter mig att säga, att det är en politik som lyckas. Och där ligger vår oro för att börja för tidigt att laborera med räntorna för begränsning av investeringarna.

All erfarenhet, icke minst från det av herrar opponenter åberopade exemplet från Belgien, torde väl ändå göra klart, att här ha vi en verkligt allvarlig risk. Om man menar allvar med att räntan skall kunna ersätta en del av våra regleringar, så mena vi från vårt håll, att då utsätta vi den fulla sysselsättningens politik för ett hot. Ingen i denna kammare, föreställer jag mig, vill på allvar göra det, utan vi äro väl alla överens om den sats, som jag nyss formulerade, nämligen att den fulla sysselsättningen är grunden för vårt välstånd och grunden för de fortsatta framstegen. Men herrarna få förstå oss, när vi å vår sida säga, att för oss är den fulla sysselsättningen A och O i den ekonomiska politiken. Det är ur kritiken av det liberala samhällets oförmåga att lösa den fulla sysselsättningens politik, som den socialistiska samhällsuppfattningen på sin tid sprang fram. Det är i kampen för en, såsom vi då kallade det, human arbetslöshetspolitik, som det parti, jag har äran att företräda, vunnit sin dominerande ställning i svensk politik. 1920-talet och 1930-talet kännetecknas i stor utsträckning av en strid om arbetslöshetspolitik och sysselsättning. Herrarna få förstå oss, när vi säga: En åtgärd, som kan befaras innebära och som av erfarenheten i andra länder synes innebära ett hot emot denna fulla sysselsättning, kunna vi icke låta ingå i kampen mot krisen.

Jag har velat göra dessa randanteckningar till denna diskussion, herr talman, för att det inte skulle vara oklart, var regeringen på denna punkt står. Den meningsskiljaktighet, som finns emellan opposition och regering, gäller räntan. På andra punkter tror jag, att om man uppmärksamtläs både utskottets yttrande och reservationerna, skall man finna, att det är mycket litet av meningsskiljaktigheter.

Ang. den ekonomiska politiken.

Herr EWERLÖF (kort genmäle): Herr talman! Jag ber att få börja där statsministern slutade. Han uppehöll sig vid vad han betecknade såsom den fulla sysselsättningens politik. Även jag slutade mitt tidigare anförande här i dag med att betona, att den politik, som skall föras, skall garantera en hög och jämn sysselsättning. Det är även för oss en utgångspunkt.

Statsministern gjorde sig mycken möda med att framhålla, hur stabiliseringspolitiken tidigare har bedrivits, och han ansåg att man nu visserligen kan lätta litet på den, men att man i alla fall borde hålla fast vid den.

Vi ha medverkat under hela denna tid, när man försökt komma ur det läge, som politiken under 1946 och 1947 försatt oss i. Vi ha medverkat ända till den punkt, där vi nu befinna oss, inklusive årets subventioner och vad därtill hör.

Men det är fråga om att från och med nästa år åstadkomma ökad frihet, och då må det inte förtänkas oss, om vi ha blivit uppkallade av det uttalande, som finansministern gjort, att vi skola visserligen övergå till frihet på löne marknaden men att i ett sådant läge få de bestående kontrollerna ökad betydelse. Vi ha fastmera den uppfattningen, att samma situation, som gör det möjligt att nu börja resonera om att släppa löne marknaden fri, talar lika mycket för att man skall låta övriga sektorer inom näringslivet få återta sin frihet i den omfattning, som penningpolitiken möjliggör. Vi mena till och med, att det är tämligen nödvändigt att stödja friheten på löne marknaden med en frihet på övriga områden för att man i fortsättning skall få en naturlig balans i stället för en konstlad. Vi ha således en annan uppfattning om vad det nuvarande läget möjliggör, när det gäller att bereda frihet från hittills bestående restriktioner.

Jag ber att få erinra herr statsministern om att vi ha haft mycket delade meningar om ransoneringarna och tidpunkten för deras försvinnande. Det skedde enligt oppositionens mening mycket dröjande, och jag tror att erfarenheten har givit vid handen, att om man inte från

Ang. den ekonomiska politiken.

oppositionens sida hade drivit på, så hade det dröjt längre än det gjorde, och att också erfarenheten har visat, att när det skedde var tiden väl mogen för att det skulle kunna ske. Någon olycka har inte inträffat, och jag tror att en knappare tidtabell, än den regeringen tänker sig, kan tillämpas även vid avvecklingen av nu kvarstående kontroller.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! Jag vill till herr Ewerlöf säga, att ingen olycka har hänt i och med att ransoneringarna ha slopats, men det beror enligt vår mening på att de slopats i takt med att varubristen blivit upphävd. Det är mycket svårt att säga, vad som skulle ha hänt, om man upphävt ransoneringarna på ett tidigare stadium. Det är ett tankeexperiment, som jag inte vill dröja vid, ty jag tror att då skulle vi ha slagit undan grunden för stabiliseringspolitiken. Enligt vår mening är alltså den takt, i vilken vi ha upphävt ransoneringarna, ett belägg för att man skall gå fram just på det sättet, att man låter ingripandena upphöra, allt efter som varuförsörjningen ökar.

Jag begärde emellertid, herr talman, inte ordet i första hand för att göra detta påpekande, utan jag gjorde det, emedan jag gärna skulle vilja ha reda på vad det ligger i detta tal, att friheten på löne marknaden och arbetsmarknaden skall stödjas av en frihet på räntans område. Det är en fråga, som vi äro mycket intresserade av inom regeringspartiet.

Jag tillät mig att under några soliga semesterdagar 1948 roa mig med en diskussion med Dagens Nyheter, där det hade sagts någonting i samma stil om att man inte kommer till rätta med utvecklingen på löne marknaden med mindre än man får en neddämpning av konjunkturen, som möjliggör för arbetsgivarna att säga nej till lönekrav. Innebär herr Ewerlöfs tillägg till bankoutskottets högerreservation, att stödet skall innebära en press på arbetsmarknaden, så att arbetsgivarna få råg i ryggen? Är det en sådan konjunkturedämpning, som

man avser att åstadkomma med högerreservationen, är det precis på den punkten, som vi skola föra diskussionen. Avser man att med räntestegringen åstadkomma en avmattning av konjunkturen — jag vill inte säga arbetslöshet, men i varje fall en neddämpning av sysselsättningen — är det väl klart, av vilken anledning vi icke kunna tro, att det är rimligt att gå på denna linje.

Det blir skillnad, om man tar den positionen, att den rörliga räntan bara skall tjäna till att hjälpa riksbanken att hålla en fast kurs och skrämma spekulanter, eller om man formulerar det så, som det gjordes nyss från riksdagens talarstol, då det sades, att denna frihet i fråga om räntan skall användas till att stödja friheten på arbetsmarknaden. Jag tror att första kammaren gärna vill ha mera klarhet i vad detta uttalande betyder.

Herr **WISTRAND**: Herr talman! Jag uppkallades i denna diskussion, såsom det någon gång förr har hänt, av herr andre vice talmannens anförande. När jag hörde det, slog det mig, hur fasta traditioner det så småningom utbildar sig i Sveriges riksdag. Vi ha varit vana här under en rad av år att höra bankoutskottets ordförande framlägga sina tankar i penningfrågan i ett som vanligt älskvärt och harmlöst men tyvärr också innehållslöst anförande. Han har alltid återkommit till dessa debatter som den oförberedde kåsören, som förstrött har delat med sig än åt det ena och än åt det andra hållet av sin brist på synpunkter. Jag trodde att det här var någonting nytt och av mera speciell karaktär. Men för en tid sedan läste jag Tegnér's brev, vari han beklagade sig över riksdagsarbetet och dess besvärligheter och över sin ovilja att komma till riksdagen. Och så skrev han: »Vad har jag på riksdagen att göra? Utav statens affärer förstår jag så litet, som om jag vore ordförande i bankoutskottet.» Det är sålunda en hundraårig tradition, som herr andre vice talmannen tycks vårda.

Jag förstår, att herr ordföranden i bankoutskottet går fram med så stark känsla av att hela den ekonomiska poli-

Ang. den ekonomiska politiken.

liken måste stå helt och fullt under regeringens ledning. Det är naturligt att han känner ett behov av det. Han frågade: »Är det riksbanksfullmäktige, som skola följa regeringen, eller är det regeringen, som skall följa bankofullmäktige?» På det vill jag svara, att det är egentligen en av vår konstitutions hörnstenar, som tyvärr har blivit så förvitttrad på sista tiden, att bankofullmäktige skola ha en självständig ställning i omvårdnaden om penningvärdet och verkligen kunna varna regeringen, när det börjar på att gå galet. Den fråga, som herr ordföranden ställde, skulle ha varit alldeles otänkbar för 20, 30 år sedan, ty då ansågs detta vara en alldeles naturlig sak. Jag har i mitt stilla sinne en mycket stark övertygelse om att en hel del missgrepp skulle ha varit ogjorda, om denna konstitutionella garanti verkligen hade fungerat i sin fulla omfattning eller till och med om den fungerat i *någon* omfattning under senare tid.

Det var egentligen detta som jag ville säga, ty jag tycker att det är oroande, att känslan för detta förhållande är så fullkomligt död i nutidens politiska liv och att den har hunnit dö så fort.

Hans excellens statsministern gav mig emellertid också anledning till en reflexion. Han talade mycket om nödvändigheten att uppehålla den fulla sysselsättningen, och det förstärker jag mycket väl, men den fulla sysselsättningen får ju inte köpas till vad pris som helst och så att den stör andra och lika värdefulla värden. Det är önskvärt, att det finns en full sysselsättning, men en liten lättnad på den punkten kan ibland vara nödvändig med hänsyn till andra värden. En liten rubbning på räntan kan vara nödvändigare än en stor rubbning på penningvärdet, vilket i det långa loppet kan bli följden av räntans fastlåsnings.

Herr NORDENSON: Herr talman! Jag måste säga, att hans excellens statsministern överraskade mig genom sitt första anförande. Han började med att med tillfredsställelse konstatera, att diskussionen hade gått i lugna banor. Jag

konstaterar därför med en viss förvåning, att statsministern anslog en så pass hård och hetsig ton, när han försvarade sig mot en anklagelse, som han ansåg vara obefogad. Han gjorde gällande, att vi hade anklagat honom och regeringen för passivitet vid handläggning i allmänhet av den ekonomiska politiken.

Jag ber då att få konstatera, att statsministern försvarade sig mot en anklagelse, som aldrig har riktats mot honom. Den stabiliseringspolitik, som fördes 1948, omfattades av oss alla, liksom de beslut, som fattades på hösten 1949 efter devalveringen, och jag har inte haft anledning att direkt rikta någon anmärkning mot dessa beslut. Min anmärkning riktar sig mot något mera begränsat, och kanske var det just därför, som jag ansåg, att man borde anslå en mera mild ton. Det har inte varit fråga om att klandra allt som har gjorts.

Vad jag har vänt mig emot är, att man nu alltför mycket ställer problemen på framtiden i avvaktan på ett läge, som man hoppas skall inträffa i höst. Där menar jag, att det finns anledning att redan nu ta ställning, och jag vågar påstå, att det därvidlag har rätt en passivitet. Det har från både regeringens och bankoutskottets sida hela tiden sagts, att vi böra avvakta och se.

Jag menar, att om man verkligen önskar få denna avveckling i gång, har det erbjudit sig en hel del tillfällen därtill, och vi få inte lita alltför mycket till att händelserna ute i världen skola gå i en för oss gynnsam riktning. Vi ha här gång på gång haft uppe frågan om förlängning av regleringslagarna, och därvid har det påyrkats lättnader, men då har man från regeringen städe ställt sig avvisande. Det tror jag har varit mindre lyckligt, och det har varit utslag av en alltför stor återhållsamhet.

Sedan komma vi till frågan om hur vi se på regleringsåtgärderna och deras fortsatta tillämpning, om man lättar på lönestoppet. Herr statsministern har utgått från att vi skulle mena, att räntan då skall utgöra huvudmedlet.

Det är inte fråga om att räntan skall vara något universalmedel. Vad vi vän-

Ang. den ekonomiska politiken.

da oss emot är tanken, att man skulle lätta på lönestoppet utan att åstadkomma någon rörlighet på andra områden. Jag tänker t. ex. på en sådan sak som pris-kontrollen. Om vi införa en friare löne-marknad med de risker, som då uppstå för lönestegringar, och tillämpa en mycket hård priskontroll eller andra mycket hårda regleringar, förefinns det en risk för att vi få en ökad snedvridning på hela näringslivet. Det blir givetvis genom lönestegringarna ett tryck på marknaden, och skall det då hållas igen genom regleringar, finnes risk för att dessa måste bli hårdare. Vi mena, att man måste göra klart för svenska folket, att här måste ske en lättnad på andra områden, om vi vilja komma till den frihet, som vi ha angivit vara vårt mål. Det finns en risk, att en ensidig lättnad enbart på arbetsmarknaden med bibehållande av andra regleringar skärper den snedvridning, som onekligen finns.

Statsministern underströk, att vi ha närmat oss stabiliteten efter hand. Men vi få inte glömma, att det är en restriktionsstabilitet och att vi vilja komma till den jämvikt, som skapas på en fri marknad, där tillgång och efterfrågan bestämma priserna. Det är något helt annat. Man kan säkerligen i alla lägen med tillräckligt hårda restriktioner få en viss stabilitet, men det blir en konstlad stabilitet, och det är inte det vi vilja ha. Det är därför vi påyrka en parallell lättnad på de olika områdena, och jag kan än en gång understryka, att räntan inte är ett universalmedel. Vi anse, att räntan bör komma till användning, emedan den har en betydelse på penningmarknaden, som är ett grundläggande moment för hela den ekonomiska politiken, och vi anse att endast en riktig penningpolitik kan hjälpa oss att bevara penningvärdet. I den höga konjunktur, som vi ha, gäller det att föra en restriktiv penningpolitik, och då är räntan *ett* av medlen. Det har inte varit meningen att vare sig använda enbart räntan eller att låta den stiga hur högt som helst.

Jag använde Belgien som exempel och inte som modell. Jag upprepar det, och jag vill med detta exempel endast på-

peka att även i ett land, som drivit en hård räntepolitik, har det dock visat sig, att räntan efter hand har sjunkit. Jag vände mig närmast emot herr Näs-gård, som gjorde gällande, att om man slår in på räntelinjen, måste det ovillkorligen leda till en ständig stegring och rent abnorma lägen. Jag understryker således, att jag inte tagit Belgien till modell för räntepolitiken, men när vi äro i ett läge, där vi ha så hög sysselsättning, att vi närma oss en överkonjunktur, är det nödvändigt att föra en viss restriktiv penningpolitik, och då bör även räntan komma till hjälp.

Statsministern sade, att vi ha föredragit att låsa räntan och med regleringar hålla kapitalmarknaden i det läge, där vi äro. Ja, här är meningsskiljaktigheten den, att vi anse att det är oerhört svårt för enskilda personer, även om de sitta i regeringsställning, att säga vad som är riktig kapitalplacering och vad som är en mindre lycklig placering, och vi anse på grund av all erfarenhet, att räntan har betydelse som ett automatiskt instrument i den återhållsamhetspolitik, som man vill driva, och att den till och med är bättre än en människa, som inte ensam kan sitta inne med hela visdomen.

Jag vill sålunda här understryka än en gång, att den kritik för passivitet, som jag har framfört, riktar sig mot det speciella läge, vari vi befunnit oss här på sista tiden, och det gäller just frågan om hur vi skola bedöma det läge, vi komma till i höst, när lönestabiliteten skall upphöra och lönerörelserna komma i gång. Jag har därvidlag ansett, att det är angeläget, att vi redan nu börja planera för den situationen, så att vi inte ställas inför den oförberedda.

Jag kan inte se att det är någon kritik, som behöver framkalla så indignerade protester från statsministerns sida. Dessa protester äro så mycket mera egendomliga, som han slutade med att konstatera, att vi i stort sett ha samma mål och samma önskningar. Det är inom ramen av dessa gemensamma önskningar, som jag har ansett det vara lämpligt att föra fram de synpunkter, som vi anse böra läggas på det nuvarande läget,

även om det händelsevis skulle komma att innebära en kritik mot regeringen.

Herr **ANDRE VICE TALMANNEN**: Endast några korta repliker, herr talman.

Först vill jag vända mig till herr De Geer. På tal om regleringarna sade han gent emot mig, att vi ha kvar så många regleringar. Ja, det finns några stycken, men de flesta äro avskaffade, och jag vill erinra om sammanhanget i herr De Geers första anförande, där han sade att regeringen av någon sorts svekfulla socialistiska skäl behöll regleringarna för att markera en socialistisk utveckling. Gent emot det påpekade jag, att då skulle regeringen inte ha avskaffat några regleringar alls. Eftersom de flesta äro avskaffade, bortfalla alldeles herr De Geers misstankar.

Herr Ewerlöf formulerade sin uppfattning beträffande regleringarna så, att högern skilde sig ifrån regeringen och bankoutskottet däri, att högern hävdar en något knappare tidtabell. Jag vill fråga: Är det mycket kvar av högerprogrammet, att man vill ha en något knappare tidtabell? Bankoutskottet har hänvisat till årsskiftet. Det är bara ett halvår till dess, och det är bara några månader efter höstriksdagens sammanträde. Tror herr Ewerlöf, att högern genom sin reservation skulle komma fram till en snabbare tidtabell?

Vad herr Wistrand beträffar, behöver jag inte bemöta honom. Han var elak emot mig, och han föll tillbaka på Tegnér, som sagt att han inte begrep mycket mer än bankoutskottets ordförande. Men kanske herr Wistrand inte har läst Tegnér alldeles riktigt eller åtminstone inte läst mellan raderna. Tegnér menade inte alltid vad han sade. Han menade nog inte att han själv ingenting begrep, och han menade nog inte, att bankoutskottets ordförande ingenting begrep. Jag vill erinra om att bankoutskottet den tiden var det stora centrala utskottet i riksdagen, som var mycket mäktigare än statsutskottet är i våra dagar. Ordföranden där begrep säkert åt-

Ang. den ekonomiska politiken.

skilligt. Det visste Tegnér, och därför tog han till den grövsta släggan.

Herr Wistrand sade vidare, att jag har försökt beröva bankofullmäktige den självständiga ställning, som de haft i alla tider. Jag framhöll redan i mitt första anförande, att det har blivit en väsentlig skillnad i det avseendet genom att regeringen numera framgår ur riksdagens majoritet. I gamla tider var regeringen en makt som stod, jag vill inte säga över, men i motsättning till riksdagen. Då var det naturligt, att riksdagen svartsjukt höll fast vid makten över riksbanken för att ha ett stridsmedel mot regeringen. Nu behöver inte riksdagen slåss med regeringen, ty regeringen för riksdagens politik, och därför är den motsättning, som herr Wistrand vill få fram, meningslös. Att herr Wistrand inte begriper det, visar att han inte begriper mer än Tegnér och mer än bankoutskottets ordförande.

Herr **DE GEER**: Herr talman! Statsministern efterlyste ett klarare språk från folkpartiets sida och skämtade en smula med våra små marginaler för rörelserna på räntans område.

Vi ha den uppfattningen, att när priskontrollen avskaffas, bör också priskontrollen i fråga om räntan avskaffas. Vi acceptera givetvis statsministerns ståndpunkt, att räntan är priset på penningar och att den är beroende av samma faktorer som varupriserna. Det är en allmänt känd sak, att när pristendensen går nedåt, minskar efterfrågan på varor mycket kraftigare än som ofta är berättigat, och att förhållandet vid stigande tendens är det motsatta. Detta gäller i ännu högre grad på räntans område.

Man kan nöja sig med små ränteförändringar icke minst av den anledningen, att statsmakterna på penningpolitikens område ha i sin hand att med andras medel påverka efterfrågan och tillgång. Statsmakterna kunna inte, för att påverka priserna exempelvis på trävaror eller malm, kasta ut i marknaden några hundra tusen standards eller mil-

Ang. den ekonomiska politiken.

joner ton malm eller dra in några hundra tusen standards trävaror, men när det gäller penningen ha statsmakterna i sin hand att genom kreditoperationer påverka priset, d. v. s. räntan. Därför behövs det inte så stora rörelser.

Stora ränterörelser äro, som jag tidigare betonat, farliga av den anledningen att det råder så mycket vidskepelse och fördomar på detta område. Under mellankrigsåren ändrades ju räntan ofta med en procent i taget, och dessa kraftiga förändringar blevo ofta signalen till alltför starka omsvängningar i konjunkturen. Därför tror jag det är klokt att rekommendera försiktighet på detta område.

Herr andre vice talmannen sade att jag anklagat regeringen för att den ville behålla vissa regleringar. Det bekräftar att han inte hörde på vad jag sist sade. Alldeles som herr andre vice talmannen polemiserade mot mig angående Dagens Nyheter, betonade jag nämligen att det finns vissa regeringen närstående krafter, som ha den uppfattningen att en del av regleringarna — kanske icke minst priskontrollen — böra bibehållas som ett led i en statlig reglering av samhället.

Herr STRAND: Herr talman! Jag har en mycket stark känsla av att utskottets utlåtande tillkommit i mycket nära samarbete med de partier, som sedermera ha skrivit egna reservationer. Jag tycker nämligen inte att utskottets yttrande ur vår synpunkt är så klart och tydligt när det gäller penningpolitiken och den ekonomiska politiken över huvud taget som det skulle vara önskvärt. Jag har närmast fått den uppfattningen, att man från början har försökt åstadkomma ett enigt utlåtande och därför kompromissat ihop någonting, som sedermera ändå inte kunnat bli utskottets enhälliga utlåtande. De andra partiernas reservationer ha i sin tur fått en sådan prägel av ansträngningarna att uppnå samförstånd, att man misstänker att dessa reservationer i mycket stora delar sammanfalla med utskottets yttrande, även om de i

vissa smärre partier ha en annan innebörd.

Ingressen till folkpartiets reservation anger i några punkter ett program för samhällets ekonomiska politik, som man enligt min mening med stor fördel kunde ha intagit i utskottets yttrande. Punkterna äro följande: »1. Ett i huvudsak stabilt penningvärde bör tryggas. 2. En hög och jämn sysselsättning bör upprätthållas. 3. Samhället bör sträva efter att skapa goda förutsättningar för en snabb ökning av produktiviteten och sparandet och därmed av nationalinkomsten per huvud. 4. Människornas egna önskemål rörande konsumtionens riktning, sysselsättningens art och arbetsplats böra respekteras. 5. De näringsdrivande böra äga trygghet för att inte grunden för deras verksamhet undanryckes genom plötsliga mer eller mindre godtyckliga offentliga ingripanden. 6. Det gäller att så utforma skattepolitiken, att de offentliga utgifterna kunna finansieras med skatter, så avvägda att människornas olika bärkraft beaktas och samtidigt hänsyn toges till de ovan angivna önskemålen.»

Jag tycker inte att den ingressen innehåller någonting, som inte skulle kunnat stå i utskottets yttrande, utan alla punkterna innehålla sådant som vi gemensamt sträva efter att förverkliga. Det finns ingen som eftersträvar godtyckliga ingrepp mot företagsamheten över huvud taget, och alla ha väl i varje fall försökt medverka till en sådan skattepolitik, att skatterna fördelas efter bärkraft.

Det förefaller som om man bland reservanterna skulle ha den uppfattningen, att den ekonomiska utvecklingen för närvarande ter sig så gynnsam att vi ganska snart kunna komma i balans och att läget i varje fall under valrörelsen kan vara så gott, att man riskerar att inte då kunna utnyttja den ekonomiska situationen och de uppfattningar om den, som under de senaste åren gjort sig gällande. Man har därför kanske känt ett behov att skriva egna yttranden, där man många gånger inte kunnat sätta på pränt vad man innerst inne vill ha fram. Man har liksom i det undermed-

Ang. den ekonomiska politiken.

vetna en känsla av att det måste finnas någon skillnad mellan den ekonomiska politik, som en socialdemokratisk regering och ett arbetarparti föra, och den politik, som de borgerliga skulle ha velat föra, om de hade suttit vid makten. Men man har inte kunnat utforma någonting, som tillräckligt klart och tydligt skulle kunna angiva skiljelinjen. Jag tror att var och en av riksdagens ledamöter, som vill läsa utskottets betänkande och de olika reservationerna, skall finna att de i mycket stora stycken sammanfalla.

Jag kan för egen del utan vidare säga, att jag inte förstår varför bondeförbundets yttrande skall vara fogat som reservation till utlåtandet. Uttalandena i denna reservation hade mycket väl kunnat ingå i utskottets yttrande och hade kanske till och med gjort detta yttrande bättre i just dessa avseenden.

Högerns reservanter ha i dag sökt få fram någonting, som i varje fall skulle utgöra en skiljelinje, och man har då kastat sig över den penningpolitik som förts. Under rubriken »Aktiv penningpolitik» säges det i högerns reservation: »Med anlitage av hävdvunna penningpolitiska medel måste riksbankens penning- och kreditpolitik inriktas på penningvärdets bevarande.» Vad är det man åsyftar med uttrycket »hävdvunna penningpolitiska medel», som man önskar skola komma till användning? Ja, så vitt jag kan förstå är det inte någonting annat än den förda räntepolitiken, som icke har vunnit erkännande. Man skulle ha fört en politik, som inneburit en rörligare ränta.

Nu vet jag inte, hur gammal en politik skall vara för att kunna kallas hävdvunnen. Den politik, som högerns reservanter yrka på, har inte förts under de senaste fem åren, och jag tycker för min del att man borde ha kommit ifrån uttrycket »hävdvunnen» som beteckning för en politik, som väl närmast hörde hemma i den liberalistiska penningpolitikens tidevarv. Den under de senaste fem åren förda penningpolitiken måste ju anses ha blivit i ganska hög grad hävdvunnen, och jag tycker att man

har nått relativt goda resultat även med den.

I ett tidevarv, präglad av knapphet även då det gäller tillgången på kapital, kan jag för min del inte erkänna att det utslagsgivande och enda saliggörande skulle vara möjligheterna att betala ett högt pris för kapitalet. Vissa investeringar ha under den gångna tiden varit nödvändiga, och det har enligt min uppfattning varit riktigt, när de makthavande fört en så stram politik att kapitalbehovet för dessa investeringar kunnat tillgodoses till rimligt pris. Jag kan inte godkänna en sådan frihet på kapitalmarknaden, att räntan ensam skulle bli regulator för vem som skulle kunna använda ett kapital, som icke finnes i tillräcklig mängd. I den tid vi genomleva är det enligt min mening angeläget att tillgodose oundgängliga investeringsbehov med kapital till ett någorlunda hyggligt pris. Det är en sådan politik vi i det rådande läget vilja företräda.

Det har funnits perioder, då läget på kapitalmarknaden varit hårdare än just nu, och motsättningarna här i kammaren ha då också varit ganska skarpa. Nu har det hela liksom blivit lugnare och jämnat ut sig. Jag kan för dagen inte se, att det är någon särskild fara för kapitalförsörjningen. Det är då kanske inte heller någon större risk för att räntan skulle stiga så värst mycket över den nuvarande nivån. Jag tror därför inte heller, att en rörlig ränta skulle kunna medföra större trygghet och säkerhet för näringslivet, utan den skulle väl snarare verka i motsatt riktning.

Högerreservanterna säga under samma rubrik vidare: »För att undvika en opåkallad ökning av betalningsmedelsförsörjningen bör riksgäldskontoret vid behov av lån i nuvarande läge regelmässigt vända sig direkt till marknaden. Upplåning i riksbanken bör endast få äga rum tillfälligt och med tillämpning av fasta återbetalningsregler samt begränsas till visst maximibelopp.» Jag vet att borgerliga representanter i andra sammanhang ha framfört önskemålet, att riksgäldskontoret för närvarande icke skall låna i riksbanken utan på

Ang. den ekonomiska politiken.

marknaden. Man anser också, att riksbanken inte borde begagna tillfället att nu utförsälja obligationer från den stora portfölj, som riksbanken fick genom sina inköp av obligationer under den pressande perioden omedelbart efter krigsslutet, då efterfrågan på kapital var mycket stor. Jag kan för min del inte förstå och har inte heller i riksgäldsfullmäktige kunnat ansluta mig till den uppfattningen, att riksgäldskontoret borde förse marknaden med nya obligationer, så länge riksbanken hade en obligationsportfölj på bortåt ett par miljarder. Under förra året har riksbanken utförsålt en mycket stor del av sitt obligationsinnehav, 600 à 700 miljoner. Visserligen har det varit nödvändigt att i stället utge skattkamarväxlar, men det har i varje fall betraktats såsom en fördel, att de långa och bundna obligationerna placerats ut på fastare händer. Ur penningpolitiska synpunkter skulle väl inte så värst mycket ha varit vunnet, om riksbanken behållit sina 600—700 miljoner i långa obligationer och riksgäldskontoret givit ut nya, som hade sålts till allmänheten. Om riksgäldskontoret skulle ha valt en för placerarna mera attraktiv obligationsform, hade väl följderna av de mindre begärliga obligationerna sökt sälja dessa och, om icke andra köpare funnits på marknaden, sökt sälja dem i första rummet till riksbanken.

Jag tycker därför, att högerreservanternas nämnda uttalanden knappast äro av den beskaffenheten, att de utan vidare kunna underskrivas av riksdagen. Vi böra väl ändå ha det förtroendet för de representanter, som vi ha invalt i såväl riksbanks- som riksgäldsfullmäktige, att de skola anses kunna bedöma vad som är lämpligt och ändamålsenligt i detta hänseende. Ty man får väl ändå förutsätta, att vederbörande ha åtminstone någon möjlighet att bedöma marknaden.

Man har uttalat vissa farhågor för att den frihet, som arbetsmarknadens parter komma att få vid nästa årsskifte, skulle innebära någon risk för en ogynnsam inverkan både på priser och på pen-

ningmarknadens utveckling över huvud taget. I den fulla sysselsättningens tid kan det naturligtvis finnas vissa risker för att arbetsmarknadsparterna icke själva äro i stånd att avväga lönerna på ett sådant sätt, att faran för fortsatt pristegring och därmed inflation kan undvikas. Det är i den situationen herr Nordenson skulle vilja ha möjlighet att tillgripa räntevapnet för att dämpa sysselsättningen och därigenom försätta arbetarna i den situationen, att de icke skulle kunna utnyttja sin ställning över hövan.

Jag tror att det nu är alldeles för tidigt att vare sig hysa farhågor för eller göra några uttalanden om vad som kan komma att inträffa vid nästa årsskifte. Det är ännu sju månader dit, och mycket kan hända under den tiden. Man skriver emellertid dagligen, framför allt i de borgerliga tidningarna, artiklar som i varje fall jag uppfattar på det sättet, att man vill stimulera i första hand tjänstemännen att begära kompensation för den eftersläpning i lönehänseende, som förekommit under lönestoppsåren.

Jag vill då framhålla för vederbörande här i kammaren, att det även på den allmänna arbetsmarknaden finns mycket stora grupper, vikas löner under de tre prolongeringsåren legat absolut stilla. Detta gäller i mycket stor utsträckning dem som haft fasta löner, veckolöner eller månadslöner. Det är i första hand ackordsarbetarna, som ha fått löneglidningen, och dessutom vissa andra grupper, som haft en sådan ställning på arbetsplatserna att de fått tillägg i sina individuella löner med hänsyn till ackordsarbetarnas ökade inkomster. För något halvår sedan gjordes inom Landsorganisationen en undersökning av hur många medlemmar som inte fått del av löneglidningen, och det visade sig att bortåt en halv miljon medlemmar blivit utan. Är det nu sant som det göres gällande, att löneglidningen under de senaste tre åren uppgått till bortåt 10, 11 procent för dem, som fått del av den, så är det klart att anspråk på kompensation för detta komma att resas från alla dem, som inte fått någon löneför-

bättring under dessa tre år. Skall det bli förhandlingar, får man därför räkna med att de måste baseras på krav, som komma att ställas relativt högt.

För att inte onödigt skärpa läget vid årsskiftet har ju riksdagen givit finansministern fullmakt att låta vissa av subventionerna fortsätta även in på nästa år. Trots detta har man väl att räkna med ganska stora prishöjningar på grund av subventionernas bortfall. Man har talat om en prishöjning av mellan 3 och 4 procent, och det är inte otänkbart att prishöjningen kommer att uppgå till närmare 5 procent. Detta läge gör att man måste räkna med att förhandlingarna vid årsskiftet komma att bli ganska allvarliga och hårda. Skulle kompensation lämnas för de 10 eller 11 procentens eftersläpning, måste man räkna med att löneförhöjningarna bli så stora, att den nuvarande prisnivån äventyras. Risken för prisstegring måste betraktas såsom ganska stor. Det är därför inte uteslutet, att årsskiftet kan bli ganska påfrestande för den allmänna ekonomiska politiken i landet.

Jag tror emellertid inte att förhandlingarna vid årsskiftet skulle underlättas, om riksdagen nu beslutade att från den 1 januari 1951 tillämpa den rörliga räntans politik, såsom högerens representanter här påyrka. Tvärtom skulle väl detta verka som en påle i köttet och driva upp kraven ytterligare. Jag tror följaktligen att det som situationen nu är — med den alltjämt rådande penningknappheten — är nödvändigt att vi hålla fast vid de nuvarande riktlinjerna med möjlighet till investeringsbegränsningar och kontroll över byggnadsmarknaden och den kontroll i övrigt, som kan vara nödvändig för att behärska utvecklingen även efter den 1 januari 1951.

Herr talman! Ehuru jag inte är särskilt nöjd med utskottets utlåtande, finner jag det vid jämförelse mellan de fyra olika förslag, som här föreligga, lättast att ansluta mig till det.

Herr **ANDRE VICE TALMANNEN** (kort genmäle): Då herr Strand tycks

Ang. den ekonomiska politiken.

utläsa ur dossien, att vi ha suttit och gnuggat utskottets formuleringar så länge, att reservanterna sedan ha kommit att skriva ungefär samma saker i sina reservationer, vill jag bara meddela att det inte tillgått så i utskottet som herr Strand tänkte sig. Redan från början deklarerade samtliga de partier, som ha reserverat sig, att de skulle komma att anföra reservation. Det gällde också bondeförbundet, ehuru dess reservation ju i allt väsentligt ansluter sig till utskottets yttrande.

Utskottets yttrande var visserligen tillgängligt, när reservationerna skrevos, och tankegången är delvis densamma i alla de olika yttrandena, men det finns ändå väsentliga skillnader. Jag har för övrigt i mitt föregående anförande uttalat, att det finns åtskilligt tänkvärt i både högerens och folkpartiets reservationer, och det vidhåller jag alltjämt.

Jag vet inte riktigt vad herr Strand var missnöjd med i utskottets yttrande. (Herr *Strand*: Oklarheten!)

Ja, jag kan ju ana mig till det, men herr Strand sade det inte. Han har emellertid yrkat bifall till utskottets hemställan, och därmed är jag nöjd.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! Det var ett yttrande av herr Nordenson som jag inte vill låta stå oemotsagt.

Herr Nordenson tyckte att det var egendomligt att jag var så arg, när det egentligen var så litet som skiljer reservanterna, utskottet och regeringen åt. Jag är ledsen om jag givit kammaren den föreställningen, att jag är på dåligt humör. Jag har inte själv på något sätt haft den känslan. Jag tror inte heller att det har funnits någon som helst vilja från vare sig reservanternas, utskottsmajoritetens eller regeringens sida att överdriva de meningsskiljaktigheter som föreligga.

Men, herr talman, vi skola väl ändå inte så till den grad svepa in oss i en mantel, att vi tappa bort att det dock faktiskt finns meningsskiljaktigheter.

Dessa meningsskiljaktigheter kanske

Ang. den ekonomiska politiken.

enklast framgå, om jag tar upp herr Ewerlöfs yttrande, att man behöver ha ett stöd i en fri räntepolitik, när arbetsmarknaden och lönebildningen bli fria. Detta är för oss en väsentlig punkt. Vi ha för vår del skrivit något annat, vilket har skrämt upp nästan alla som ha yttrat sig från oppositionen. Man har fäst sig vid ett uttalande i propositionen, där finansministern har skrivit, att den nya rörligheten på inkomstområdet kan göra, att regleringarna inom pris-, byggnads- och utrikeshandelns områden kunna bli av ökad betydelse för den samhällsekonomiska balansen efter den 1 januari 1951.

Här ha vi de två uppfattningarna ställ-
da rakt emot varandra. Vi mena, att om den ekonomiska rörelsefriheten för bönder, tjänstemän och arbetare utnyttjas på det sättet, att den samhällsekonomiska balansen på nytt kastas omkull, blir det samhällets uppgift att med de gamla instrumenten, som vi använde under 1948 och 1949, d. v. s. priskontroll, byggnadskontroll och kontroll över utrikeshandeln, se till att vi på nytt få tillbaka den samhällsekonomiska balansen. Detta är innebörden i finansministerns yttrande, och det är också regeringens uppfattning. Kastar vi åter ur balansen, måste vi således enligt vår uppfattning anlita de gamla metoderna, prövade under åren 1948 och 1949, för att försöka komma tillbaka till balans.

Högerreservanternas uppfattning, såsom herr Ewerlöf har skildrat den i dag, är att man i stället för dessa stöttor skall använda den andra stöttan, nämligen den fria räntan. Då blir emellertid icke den fria räntan en rörlig ränta i den meningen, att den skall användas för att stödja en fast obligationskurs. Med den rörliga räntan avser man då i stället att pressa på investeringarna, så att man i stället för investeringskontroll, som vi vilja använda, tillämpar den rörliga räntans politik.

Det är denna skillnad som jag anser vara väsentlig. Det är en skiljelinje som vi icke skola försöka att suddas bort. Även om min röst i dag är beslöjad, så att det låter som om jag skulle vara

»arg», är jag det icke när jag nu på nytt konstaterar, att här är skiljelinjen.

Men, herr De Geer, jag kan ändå inte riktigt förstå folkpartiets reservation. Mellan högern och oss finns alltså, såvitt jag kan se, en mycket bestämd och markerad skiljelinje. Folkpartiet tycker också, att det skulle vara bra att ha en rörlig ränta. Men det är, anser man, väldigt farligt att ha en rörlig ränta som kan stiga högt och ta stora språng. Folkpartiet tänker sig små, små doser av rörlig ränta. Det är något slags homeopatisk medicin, herr talman! Undergörare av denna typ brukar herr Rickard Lindström i denna kammare ta hand om.

Herr ÅMAN: Herr talman! Det kan inte råda någon tvekan om att det är ett allmänt önskemål, att regleringsåtgärderna avvecklas så snabbt ske kan och att man också undviker att återigen råka i den fatala belägenhet, om vilken statsministern talade, nämligen tvånget att vidta drastiska åtgärder och på nytt diskutera en fastläsning av förhållandena på löne marknaden.

Herr Strand har här nämnt, att det finns åtskilliga grupper, som ha haft ett »stand still» under ett flertal år, till vilka grupper också rättvisligen böra fogas statstjänstemännen, kommunaltjänstemännen och vissa andra, som under lång tid fått avstå från tillrättaläggandet av relationer, som blivit sneda genom utvecklingen under lönestoppet.

I det sammanhanget kan man inte underlåta att för högerreservanterna påpeka, att det tryck, som man redan därigenom har, är stort nog för att vålla svårigheter för organisationerna när det gäller att få medlemmarna att ta hänsyn till det reella ekonomiska läget. Skulle man dessutom ställas i den situationen, att man före årsskiftet skulle ha att räkna med en i allt väsentligt oviss prisbildning under nästa år med risk för starka prisstegringar inom knapphetssektioner, är det uppenbart att kraven skulle bli ännu mera uppskruvade och att risken för att man skulle råka i den belägenheten, att man på nytt fick

börja en diskussion om regleringsåtgärder, skulle vara utomordentligt stor.

Det är ur den synpunkten, herr talman, som jag för min del ansluter mig till utskottsutlåtandets skrivning. Jag anser att det inte skulle vara välbetänt ur synpunkten av de *gemensamma* önskemålen och de *gemensamma* strävandena att gå den väg, som reservanterna ha anvisat. Den skulle föra med sig risker, som äro större än vad man kanske för ögonblicket kan förutse, eftersom incitamenten till sprängning av stabiliseringssträvandena äro starka nog ändå.

Rättvisligen kan man naturligtvis föra det resonemanget, att skall den ena ges frihet, så bör den andra också ges frihet. Men här får väl inte det goda vara det bästas fiende, utan här bör man väl se till att man ekonomiskt handlar på ett sätt som är klokt, riktigt och välbetänt. Skulle vi få en framryckning på lönefronten, som skapar den disharmoni eller den brist på balans, om vilken herr Nordenson här talade, äro nog löntagarna på det klara med att priskontroll och andra ting i en sådan situation inte hålla. Det måste bli deras sak att inom sina respektive kretsar göra klart för sig, hur långt en sådan framryckning kan ske och hur bred lönerörelsefronten över huvud taget kan få bli för att inte äventyra vad man vunnit genom sina egna bidrag till stabiliseringssträvandena.

Jag tror således att den linje, som utskottsmajoriteten valt, är med hänsyn till dessa omständigheter riktig, varför jag ber att få yrka bifall till utskottets skrivning.

Herr EWERLÖF: Herr talman! Jag skulle bara vilja med några korta ord besvara vad statsministern sade innan han hann lämna salen.

Det förefaller mig som om han gjorde en alltför summarisk sammanfattning av de meningsskiljaktigheter, som skulle bestå mellan högerns och regeringens ståndpunkter. Herr Nordenson har redan utvecklat att räntan, som vi nu kommit att huvudsakligen tala om, inte är det enda och väsentliga, utan den in-

Ang. den ekonomiska politiken.

går såsom ett led i en rad av andra åtgärder, som vi mena skola sättas in. Det har kommit till uttryck i vår reservation, som i det fallet innefattar just vad vi mena, i följande ord: »I en i övrigt på viktiga områden låst ekonomi kunna de fria avtalsförhandlingarna leda till löneökningar, som gå längre än produktionsstegringarna kunna förväntas möjliggöra. Detta skapar ett hot mot den eftersträfvade balansen i ekonomien. Avvecklas däremot nuvarande direkta kontrollåtgärder och ersätts med automatiskt verkande medel, förefinnas goda utsikter för att jämvikt utan nya inflationsimpulser skall kunna åvägbringas just genom de ekonomiska krafternas samspel.»

Jag ber att få hänvisa till det stycket såsom innefattande den uppfattning, som vi ha i just detta hänseende och som herr statsministern velat något förenkla med hänvisning till ett uttryck som jag tidigare använt under debatten.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att den av herr Ewerlöf m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen skulle godkännas; 3:o) att kammaren skulle godkänna herr De Geers m. fl. vid utlåtandet fogade reservation; samt 4:o) att kammaren skulle godkänna den av herrar Näsgård och Nilson i Spånstad vid utlåtandet anförda reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Ewerlöf begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraproposition därvid antagits godkännande av herr Ewerlöfs m. fl. reservation, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Ang. den ekonomiska politiken.

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Ewerlöf m. fl., vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Domö* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 81;

Nej — 24.

Därjämte hade 34 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 46, med anledning av väckta motioner angående utredning om vissa åtgärder för en förbättrad skogsvård, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial:

nr 50, angående departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar m. m. av viss kronan tillhörig fast egen- dom; och

nr 51, angående Kungl. Maj:ts proposition angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1950/51 m. m., såvitt angår jordbruksärenden.

På framställning av herr talmannen beslöts att tredje lagutskottets utlåtande nr 21 skulle uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 306, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till stöd- jande av odlingen utav bruna bönor samt av hamp- och linodlingen jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 307, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Prisclearing å kaffe.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivel- se, nr 329, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med för- slag till förordning om tillägg av stats- medel å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m., dels ock i ämnet väckta motio- ner.

Anmälades och bordlades

statsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 190, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att i arbetslöshetsbekäm- pande syfte igångsätta arbeten, för vilka anslag uppförts å allmän beredskaps- stat för budgetåret 1946/47;

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1950/51 till avskrivning av nya kapitalinveste- ringar; och

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ordnande av ban- gårdsförhållandena i Hälsingborg jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets memorial och be- tänkande:

nr 60, angående uppskjutande till in- nevarande års höstsession av behandling- en av vissa till utskottet hänvisade ären- den; och

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 no- vember 1914 (nr 383) angående stämpel- avgiften;

bankoutskottets utlåtande nr 21, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning i fråga om engångsunderstöd åt tapetseraren E. Haglunds änka;

angående riktlinjer för det svenska skolväsendets utveckling jämte i ämnet väckta motioner.

jordbruksutskottets utlåtande nr 52, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område jämte i ämnet väckta motioner; samt

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.18 eftermiddagen.

särskilda utskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition

In fidem
G. H. Berggren.